

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kaikille avoin osallisuus

Nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittäminen Tampereen
kaupunkiseudulla

Johanna Ala-Pappila

Yhteisöpedagogi ylempi AMK (90 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Johanna Ala-Pappila	Sivumäärä 70 ja 6 liitesivua
Työn nimi Kaikille avoin osallisuus – Nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittäminen Tampereen kaupunkiseudun kunnissa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Merja Kylmäkoski	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Tampereen kaupunki/ Nuorisopalvelut	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää nuorten yhdenvertaista osallisuutta Tampereen kaupunkiseudun kunnissa. Tarve kehittämislle on noussut sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Edustuksellinen vaikuttamistoiminta ei houkuttele kaikkia nuoria. Osallisuuteen tarvitaan matalan kynnyksen toimintaa ja menetelmiä, jotta entistä laajempi joukko nuoria kokisi osallisuutta.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Tampereen kaupungin nuorisopalvelut. Kyseessä on tutkimuksellinen kehittämistyö. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisen tutkimuksen avulla. Täydentävänä menetelmänä ja työotteena tutkimuksena käytettiin BIKVA-mallia, joka on asiakaslähtöinen kehittämismenetelmä. Kaikista kahdeksasta Tampereen kaupunkiseudun kunnasta haastateltiin yhteensä 16 nuorta yksilöhaastatteluina. Lisäksi opinnäytetyötä varten haastateltiin nuoriso-ohjaajia ja seudullisen nuorisotyön johtoryhmää ryhmähaastatteluina. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu osallisuuden, yhdenvertaisuuden, myönteisen tunnistaminen ja kriittisen pedagogiikan käsitteiden ympärille.</p> <p>Haastatteluista ilmeni, että nuoret eivät tieneet keinoja vaikuttamiseen. Nuoret kokivat vaikuttamisen mahdollisuuden tärkeäksi, mutta tunsivat ettei heillä ei ole tarvetta vaikuttaa. Suurin osa nuorista oli sitä, mieltä ettei heidän elämässään ole muutettavaa. Nuoriso-ohjaajien haastattelusta nousi esiin, että nuorten toiveisiin tulisi pystyä reagoimaan nopeammin. Päätöksenteon hitaus ja byrokraattisuus saattaa näivettää nuoren kiinnostuksen vaikuttamiseen. Nuoriso-ohjaajat korostivat koulu yhteistyön kehittämisen merkitystä nuorten osallisuuden lisäämiseksi. Johtoryhmä nosti esiin omassa haastattelussaan osallisuuden arvostamisen paikoittaisen horjumisen. Osallisuuden olemassaoloon on herätty kuntaorganisaatioissa, mutta käytännössä osallisuustyö vielä ontuu.</p> <p>Opinnäytetyön tuotoksena syntyi toimenpide-ehdotuksia, joilla voidaan parantaa nuorten yhdenvertaisen osallisuuden toteutumista. Nuorille pitää entistä enemmän saada tietoa vaikuttamisen mahdollisuuksista. Heidän tulee tietää oikeudestaan vaikuttaa ja tietää, kuinka he voivat olla osallisena ja vaikuttaa niin halutessaan. Toinen huomio oli, että nuorisotyön ja koulun välisessä yhteistyössä nähtiin paljon mahdollisuuksia osallisuuden kehittämisessä. Yhteisellä panostuksella osallisuudesta ja vaikuttamisesta saataisiin luontevampaa nuorille. Nuoret oppisivat vaikuttamisen mahdollisuuksista jo varhain. Kolmas toimenpide-ehdotus on, että nuorten toiveisiin olisi pysyttävä reagoimaan nopeammin. Päätöksenteko koetaan liian hitaaksi ja jäykäksi. Neljäs toimenpide-ehdotus on, että yhdenvertainen osallisuus tulisi olla koko kuntaorganisaation yhteinen arvo. Toimintatapojen muokkaaminen osallisuutta edistäväksi tulisi olla kaikkien yksiköiden tahtotila. Viimeinen toimenpide-ehdotus on, että nuorten osallisuuden tarvetta tulisi tarkastella kriittisesti. Kaikki nuoret eivät koe tarvetta vaikuttaa, eikä kaikki osallisuuden muodot sovi kaikille. Yksilöiden erojen tunnistaminen on tärkeää.</p>	
Asiasanat osallisuus, yhdenvertaisuus, nuorisotyö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Johanna Ala-Pappila	Number of Pages 70 + 6
Title Open participation for all - Developing the equal participation for young people in the municipalities of Tampere	
Supervisor(s) Merja Kylmäkoski	
Subscriber and/or Mentor City of Tampere/ Youth Services	
Abstract <p>The aim of this thesis was to develop young people's equal participation in the municipalities of Tampere. There is a lot to develop in the area of equal participation. Representative influencing is not tempting to all young people. In order for a larger part the youth to experience participation easily accessible activities and methods are required.</p> <p>The thesis was ordered by the youth services of Tampere. This study is an also a developing work. The study is conducted with qualitative method applying BIKVA-model, which is customer-oriented developing method. Altogether 16 young persons were individually interviewed from all the eight municipalities of Tampere. In addition, youth-workers and the management of the regional youth-work were interviewed in groups. The theoretical framework of this work is built around terms of participation, equality, positive recognition and critical pedagogy.</p> <p>The interviews revealed that the young persons did not know the means for influencing. Although they considered the opportunities for influencing important, they did not feel the need to influence. The majority of the youth did not feel there was anything that should be changed in their current lives. The youth-workers highlighted the importance of developing the cooperation with schools to improve participation. Occasional lack of appreciation towards participation was raised in the interview of the management of youth-work. The issue of participation has been recognised in the municipality organisations, but the practical actions to enhance it are still scarce.</p> <p>As a result of the study some suggestions for action measures for enhancing the equal participation of the youth were generated. More knowledge on the ways of influencing should be brought to the youth's attention. They should acknowledge their right to influence and understand how they can participate and influence at their will. Further, a lot of potential for developing participation was seen in the cooperation between youth-work and schools. By shared investments participation and influencing could become more natural. Young people would accustom to the opportunities to participate from early on. Decision making is regarded as too slow and stiff. In addition, equal participation should be a shared value among the whole municipality organisation. Preparing the course of actions so that they promote participation should be the aim of all units. Finally, the youth's desire to participate should be investigated. All the young people do not feel the need to influence and every form of participation does not suit everyone. Recognising individual differences is important.</p>	
Keywords participation, equality, youth work	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LÄHTÖKOHDAT TYÖLLE	7
2.1 Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely	8
2.2 Tutkimuskysymykset	9
2.3 Osallisuus meillä ja maailmalla	10
3 TYÖN TÄRKEIMPIÄ VIITOITTAJIA	16
3.1 Osallisuus	16
3.2 Yhdenvertaisuus	19
3.3 Kriittinen pedagogiikka	21
3.4 Myönteinen tunnistaminen	22
4 OSALLISUUDEN KEHITTÄMISEN VÄLINEET	24
4.1 Laadullinen tutkimus	25
4.2 Haastattelumenetelmät	27
4.3 BIKVA-mallin soveltaminen työssä	29
4.4 Haastatteluiden toteutus	32
4.5 Haastatteluiden erityisiä ongelmakohtia	35
4.6 Tutkimusetiikka nuoria tutkiessa	36
5 HAASTATTELUIDEN PROSESSOINTI	38
5.1 Fenomenografinen analyysi	39
6 HAASTATTELUISTA NOUSSUTTA	40
6.1 Nuorten kokemukset osallisuudesta	40
6.2 Nuorisotyöntekijät osallisuuden monimuotoisuuden puolestapuhujina	46
6.3 Nuorisotyön johtoryhmä ja osallisuuden tahtotila	50
7 KUINKA YHDENVERTAINEN OSALLISUUS TOTEUTUU	55
7.1 BIKVA-mallin neljäsvaihe: poliittiset päätöksentekijät	56
7.2 Vaikuttamismahdollisuuksista tiedottaminen	57
7.3 Kouluyhteistyön vakiinnuttaminen	58
7.4 Kohti nopeampaa reagointia	59
7.5 Yhdenvertainen osallisuus yhteiseksi arvoksi	61
7.6 Tarpeen tunnistaminen	62
7.7 Mitä muutos vaatii?	63
8 LOPUKSI	65
LÄHTEET	67
LIITTEET	71
Liite 1 Haastattelukirje	71
Liite 2 Haastattelukysymyksiä nuorille	72
Liite 3 Haastattelukysymyksiä nuorisotyöntekijöille	73
Liite 4 Haastattelukysymyksiä johtoryhmälle	74
Liite 5 Suostumuslomake	75

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla kehitetään nuorten yhdenvertaisen osallisuuden saavutettavuutta Tampereen kaupunkiseudun kunnissa. Osallisuus on ollut viime aikoina yleisesti esillä. Osallisuus käsitteenä nousee sieltä ja täältä esiin. Nuorten ja ylipäättänsä kunta-laisten kuulemiseen ja vaikuttamiseen on pyritty kiinnittämään entistä enemmän huomiota. Kuntalain 26 pykälään on säädetty asetus nuorten kuulemisesta nuorisovaltuuston avulla. Lisäksi uudessa nuorisolaissa nuorten osallisuutta on myös nostettu esiin hyvin paljon. Nuorten kuulemista tehdään näiden nuorisovaltuustojen tai muiden vaikuttamisryhmien kanssa laajastikin. Kuitenkin nuorten edustuksellisessa osallisuudessa piilee ongelma. Yleensä vain innokkaimmat ja aktiiviset nuoret osallistuvat tällaiseen toimintaan. Vaikka kunnassa toimisi aktiivinen nuorisovaltuusto, ei se silti tarkoita automaattisesti nuorten hyvää osallisuutta. Nuorisovaltuusto ei kata kaikkien nuorten osallisuutta. Kaikille nuorille pitää mahdollistaa yhdenvertainen osallisuus. Kaikilla nuorilla tulee olla samanlaiset mahdollisuudet ilmaista mielipiteensä ja tuntea osallisuutta, jos niin haluavat. (Kuntalaki 410/2015; Nuorisolaki 1285/2016.)

Lasten ja nuorten passiivisuudesta ollaan monessa suhteessa hyvin huolestuneita. Nuorten aikuisten huono äänestysprosentti puhututtaa melkein kaikissa vaaleissa. Nuorten elämään vaikuttavista asioista, kuten palveluista päätetään monissa eri päätöksentekokelemissä. Kuitenkin nuorten aito vaikuttaminen näihin asioihin tuntuu kovin vähäiseltä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla osallisuuteen saadaan matalan kynnyksen osallisuuden muotoja. Niiden olisi oltava sellaisia, mitkä toimisivat myös syrjäytyneillä tai syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla. Laadukas osallisuustoiminta vaatii paljon töitä toteutuakseen. Nuorten ääntä pitäisi nostaa esiin yhä enemmän. Osallisuuden pitäisi olla läsnä jokaisessa kuntaorganisaation palveluissa ja hallinnossa. Osallisuuden pitäisi tulla arkiseksi näkökulmaksi ja työkaluksi, jota kaikki kuntaorganisaatiossa käyttäisivät. Osallisuudella on vaara tyypistyä rituaalisiksi toimenpiteiksi tai menettelytavoiksi, joissa osallisuuden sanotaan olevan sitä, että nuori tapaa sosiaalityöntekijän tai nuorisovaltuustolainen saa osallistua lautakunnan kokouksiin. Julkishallinnossa osallisuutta kannatetaan, mutta siihen ei

paneuduta. Termejä ei tule käyttää ilman, että niillä on todellista merkitystä. (Niivala & Ryyänen 2013, 15.)

Peltolan ja Moision (2017) mukaan lapsilla ja nuorilla on runsaasti kokemuksia mielipiteidensä huomioon, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien puutteellisuudesta. Heidän tutkimuksensa mukaan osallisuuden toteutuminen vaatii ammatillista osaamista, lasten ja nuorten tiedon arvostamista, vaihtoehtoisten toiminnan ja kommunikaation muotojen tunnistamista, hyväksymistä ja mahdollistamista sekä toimijuuden rakenteellisten esteiden tiedostamista ja purkamista. Palveluissa nuoret toivovat kasvokkaisia kohtaamisia sekä pitkäaikaisia ja luottamukseen perustuvia asiakassuhteita. Nuorille pitää löytää vaihtoehtoisia osallistumisen ja kommunikoinnin tapoja. (Peltola & Moision 2017, 23–24.)

Osallisuudessa on mielestäni monia ulottuvuuksia, jotka tuovat haastetta sen laadunarviointiin. Arvioinnissa pitäisikin valita yksi näkökulma, mistä osallisuutta lähdetään toiminnassa tarkastelemaan. Osallisuutta voi arvioida esimerkiksi nuorten yhteiskunnallisella vaikuttamisella. Nuorisobarometri 2014 mukaan 20 % nuorista sanoo osallistuvansa jonkin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävän järjestön tai kansalaisliikkeen toimintaan. Kaikkiaan 15 % arvioi osallistuvansa satunnaisesti ja vain 5 % aktiivisesti. Tämä tutkimus mielestäni kuvaa vain yhtä näkökulmaa osallisuudesta. En usko, että suurin osa nuorista kokee niin sanottua osattomuuden tunnetta. Osallisuus on paljon muutakin kuin osallistumista kansalaistoimintaan. Kaikki nuoret eivät välttämättä edes tiedosta olevansa osa jotakin osallisuustoimintaa. (Myllyniemi 2015, 79.)

Yhdenvertainen osallisuus on erittäin tärkeä osa tulevaisuuden toimivaa kuntaorganisaatiota. Sen avulla nuoret kytkeytyvät yhteiskuntaan ja kasvavat itsenäisiksi, vastuullisiksi aikuisiksi. Onkin huomioon otettavaa, että asia on nousnut esiin niin valtakunnallisesti kuin paikallisesti ja asialle aletaan tehdä jotain konkreettisesti. Kehittämistyössäni haluan tutkia niin sanotusti ihan tavallisia nuoria. Eli tutkimukseen ei oteta niin jo aktiivisesti osallisia nuoria vaan etsitään ne nuoret, joita silmällä pitäen tämä kehittäminen oikeasti tehdään.

Tärkeintä tässä kehittämissä oli nuoret ja heidän huomioon otamisensa koko prosessin ajan. Työn pitää auttaa nuoria aidosti osallistumaan. Opinnäytetyössä oli

vahvasti asiakaslähtöinen kehittämisenäkökulma. Hyödynsin BIKVA-mallia prosessissa. Kehittämisehdotuksien on tarkoitus luoda kuntaorganisaatiossa muutoksia kohti parempaa nuorten yhdenvertaista osallisuutta.

Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien avulla. Kaikista kahdeksasta Tampereen kaupunkiseudun kunnasta haastateltiin kahta nuorta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Lisäksi opinnäytetyötä varten haastateltiin nuoriso-ohjaajia ja seudullisen nuorisotyön johtoryhmää ryhmähaastatteluiden muodossa.

2 LÄHTÖKOHDAT TYÖLLE

Opinnäytetyön tilaajana toimii Tampereen kaupungin nuorisopalvelut. Kehittämistyön aihe määriteltiin yhdessä tilaajan kanssa. Tilaajan kanssa käydyistä keskusteluista nousi ilmi tarve kehittää nuorten osallisuutta alueella. Tampereen kaupunkiseudun nuorisopalveluiden esimiesten muodostama johtoryhmä hyväksyi työn tekemisen. Kehittämistyön tuloksia hyödynnetään Tampereen kaupunkiseudun kunnissa, jotka ovat Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi. Nämä kunnat muodostavat yhtenäisen talousalueen ja ovat pääkaupunkiseudun jälkeen maan suurin kasvava asukaskeskus. Kaupunkiseudun asukasmäärä oli vuoden 2016 lopussa noin 382 000. (Tampereen kaupunki 2018, 5.)

Edellä mainitut kunnat ovat pitkään tehneet yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Kuntien yhteistyön pohjalta kunnat päättivät toteuttaa seudullisen nuorisotyöohjelman vuosille 2013–2016. Nuorisotyöohjelman toteuttamista varten kehitettiin kolmevuotinen Rajatonta Riemua -kehittämishanke. Hankkeen tarkoituksena oli suunnata kuntien paikallistason toimintaa yhteisten päämäärien ja painopisteiden mukaisesti sekä kehittää yhteistyötä- ja toimintaa Tampereen kaupunkiseudun kuntien välillä. Kehittämistyö nojasi lapsi- ja nuorisotyöpolitiikan kehittämisohjelmaan sekä nuorisolakiin (Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016, 3). Hanke päättyi vuonna 2016, mutta Tampereen kaupunki vakinaisti seudullisen nuorisotyön kehittämistä varten perustetun koordinaattorin toimen.

Uusi seudullisen nuorisotyön ohjelma tehtiin myös kaudelle 2017-2020. (Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyöohjelma 2017.)

Vuoden 2016 nuorisotyöohjelman tavoitteena oli suunnata toimintaa yhteisesti sovittujen painopisteiden mukaisesti ja korostaa hallintokuntien rajat ylittävää, sekä laajempaa kuntarajat ylittävää yhteistyötä. Ohjelmassa esille nostetut painopisteet sekä toimenpidesuunnitelmat tukivat myös nuorisolain ja lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman linjauksia. Näiden painopisteiden toteuttamiseksi jokainen kunta poimi kehittämiskohteikseen ne kohdat, joissa oli eniten kehitettävää tai jotka istuivat parhaiten kunnan omiin sisäisiin kehityshankkeisiin- ja ohjelmiin. (Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyöohjelma 2017–2020, 6.)

Kauden 2017–2020 nuorisotyöohjelmassa nostetaan esiin nuorten työelämävalmiuksien parantaminen, nuorten aktiivisuuden lisääminen, digitaalisen nuorisotyön kehittäminen ja kaupunkiseudun toiminnan kehittäminen (emt., 2). Kaupunkiseudun nuorisotyön johtoryhmän jäsenen Tiina Alakosken mukaan nuorten aktiivisuutta tulisi tukea heidän haluamissaan muodoissa. Nuorilla on oikeus olla aktiivisia omalla tavallaan. Nuorten yhteiskunnallista aktiivisuutta ei tule tukea vain nuorisovaltuustojen kautta. (Alakoski 2017, 10.)

2.1 Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely

Rajatonta Riemua -kehittämishankkeessa toteutettiin 2014 ja 2016 kaupunkiseudun 7.-9. luokkalaisille nuorisokysely, josta saatiin tietoa nuorten kotioloista, vapaa-ajasta ja hyvinvoinnista sekä kartoitettiin kokemuksia, mielikuvia ja ehdotuksia nuorten toiminnan kehittämiseksi. Vuoden 2016 kyselyn tuloksista nousi esiin nuorten epätietoisuus vaikuttamisen keinoista. Alueellisesta näkökulmasta katsoen tarve tälle opinnäytetyölle nousi esiin nuorisokyselyn tuloksista ja nuorisotyöohjelmasta. (Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016, 3.)

Nuorisokyselyn osa-alueet olivat taustatietojen (luokka-aste, sukupuoli, kotikieli, asuinalue ja postinumero) lisäksi perhe ja koti, vapaa-aika, kokemukset ja mielikuvat nuorille järjestettävästä toiminnasta, hyvinvointi ja elämäntavat sekä

nuorten toiminnan kehittäminen. Sähköisesti toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 5462 Tampereen kaupunkiseudun nuorta. Kyselyt toteutettiin kouluissa. Koko kaupunkiseudun vastausprosentti oli 52,23% ja kunnittain se vaihteli 21,72 ja 90,13 prosentin välillä. Syytä tälle suurelle vaihteluvälille ei ole tiedossa. (Emt., 4.)

Kyselyn perusteella 43,4% Tampereen kaupunkiseudun nuorista ei osaa sanoa, millaisia keinoja he käyttäisivät, jos haluaisivat vaikuttaa asuinkuntansa asioihin. Mielestäni lukema on huolestuttava. Nuorilla oli nähtävillä kaikki vastausvaihtoehdot, joista olisi voinut valita vapaasti. Kuitenkin vähän alle puolet vastasi, etteivät tieneet keinoja. Epäilen vahvasti, että muihin vastausvaihtoehtoihin ovat jotkut nuoret vastanneet siksi, että ne olivat siinä esillä. Uskon, että vastausprosentti on jokseenkin todellinen kuvaus nuorten tietämyksestä vaikuttamisenkeinoista. Seuraavaksi eniten vastauksia sai palautteen antaminen, joka oli 28%:n mielestä hyvä keino vaikuttaa ja 26,9% nuorista oli sitä mieltä, että keskustelutilaisuuksien avulla voi vaikuttaa. Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka moni nuori on oikeasti vaikuttanut näillä keinoilla. (Emt., 30.)

Nuorilta kysyttiin myös, että kehen tai minkä tahon puoleen he kääntyisivät, jos haluaisivat vaikuttaa johonkin asuinkuntansa asiaan. Perheen ja suvun puoleen kääntyisivät 31,2%. Nuoriso-ohjaajiin ottaisi yhteyttä 25,1%. 22,8% ei osannut nimetä mitään tahoja, kehen ottaisi yhteyttä. Tässä kyselyssä oli myös vastausvaihtoehtona ”ei halua vaikuttaa” ja sen vastasi 16% nuorista. (Emt., 28.)

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla nuorten osallisuus yhdenarvoistuu ja kaikilla nuorilla olisi paremmat mahdollisuudet osallistua. Tärkeimpänä kysymyksenä kehittämistyössä oli, miten saavutetaan nuorten yhdenvertainen osallisuus? Kysymys on laaja, mutta sen avulla pystytään lähtemään liikkeelle kehittämistyössä. Opinnäytetyössä oli tarkoituksena myös selvittää, mitkä ovat yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen esteet.

Halusin lisäksi selvittää, miten nuorisotyö voi omalta osaltaan näyttäytyä nuorten kohtaamisen ja osallisuuden asiantuntijoina? Nuorisopalveluiden roolista voi tulla iso kehittämistyön päätteeksi. Kuntien nuorisopalvelut ovat omalta osaltaan myös vastuussa opinnäytetyössä syntyvien toimenpide-ehdotuksien jalkauttamisessa kuntaorganisaation rakenteisiin. Nuorisopalveluille voi tulla eräänlainen viestinviejän rooli nuorten yhdenvertaisen osallisuuden levittämisessä. Eri kuntaorganisaatioissa nuorten kohtaamiseen tarvitaan paljon tietoa ja taitoa. Nuorisopalveluilla voi olla myös innostajan rooli. Kunnan rakenteisiin pitää saada rohkeutta muuttaa palvelurakenteitaan suotuisammaksi nuorille. Tarkoituksena oli kehittää osallisuustyötä siten, että se vastaa paremmin nuorten palvelutarpeisiin kasvatuksellisesti.

2.3 Osallisuus meillä ja maailmalla

Osallisuuden tärkeys on pikkuhiljaa tiedostettu. Sitä aletaan entistä enemmän ottaa mukaan päätöksenteon näkökulmaksi monella eri tasolla. Varsinkin nuorten osallisuuden kehittämiseen on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota. Osallisuuden käsite on sisällytetty useisiin lakeihin, sopimuksiin ja strategioihin. Kehittämistyöni tukeutuu näihin asetettuihin säädöksiin. Mielestäni on tärkeää, että työni tekemiseen on vahvat perusteet. Kehittämistyö osaltaan on edesauttamassa osallisuuden toteutumista eri säädösten tavoittein kanssa. Osallisuudelle on tehty hyvä perusta näiden asetusten muodossa. Ne antavat suuntaa, johon yhteiskunnan tulisi pyrkiä. Mielestäni on tärkeää, että osallisuus on nostettu niin useassa kohtaa esiin ja sitä on haluttu kehittää eteenpäin. Säädösten toteutumisessa on vielä parannettavaa, aivan kuten osallisuudessa muutenkin.

Nuorisolain 24:ssä pykälässä määrätään, että kunnan ja valtion viranomaisen tulee tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla mainituissa asioissa. Nuoria on myös kuultava heitä koskevissa asioissa (Nuorisolaki 1285/2016). Mielestäni on erityisen tärkeää, että nuorten osallisuus on kirjattu lakisääteiksi asiaksi. Osalli-

suustyön tärkeydelle on asetettu selkeä perustelu. Jotta laki toteutuu, on osallisuutta kehitettävä eteenpäin parhaalla mahdollisella tavalla.

Nuoret ovat yhtä lailla kuntalaisia kuin aikuiset. Nuorilla on samat oikeudet tulla kuuluksi kuntalaisina. Kuntalain § 22 mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. (Kuntalaki 410/2015.)

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää kuntalain mukaan erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
- 2) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
- 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. (Emt.)

Uskon, että nuorten kynnys osallistua edellä mainittujen tapojen kautta kunnan toimintaan on suuri. Nuoret ovat yhtä lailla kuntalaisia, joilla on oikeus osallistua oman kotikuntansa asioihin, vaikka he eivät olisi vielä äänestysikäisiä. Siksi on hyvä, että kuntalakiin kirjattiin pykälä nuorten vaikuttajaryhmän pakollisuudesta. Toukokuussa 2017 Manner-Suomen 295 kunnasta nuorisovaltuusto löytyi 81 prosentista eli 241 kunnasta (Suomen nuorisovaltuustojen liitto ry 2018). Kuntalain 26:n pykälän mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuusto voi olla useamman kunnan yhteinen. Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Nuorisovaltuusto tulee ottaa mukaan lasten

ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa. (Kuntalaki 410/2015.)

Nuorisovaltuuston kautta vaikuttaminen ei ole matalan kynnyksen vaikuttamista. Työskentelen itse nuorisovaltuuston ohjaajana ja sen kautta olen päässyt näkemään toiminnan hyvät ja huonot puolet. Nuorisovaltuuston jäsenien valintamenettely vaihtelee kunnittain. Kokemukseni mukaan suosituin valintatapa on vaalit. Varsinkin tällainen valintatapa saattaa pelästyttää nuoria. Ohjaamani nuorisovaltuuston jäsenet ovat kertoneet, että he pelkäisivät vaalien toteutumista oman kunnan nuorisovaltuuston valitsemisessa. Nuoret pitävät vaaleja ”kuka on suosituin”-äänestyksinä, joissa äänestetään niitä nuoria, joilla on eniten kavereita. Ne nuoret, joilla olisi aitoa halukkuutta nuorisovaltuustotoimintaan, mutta vähemmän kavereita saattaisi jäädä toiminnan ulkopuolelle. Häpeä siitä, että voisi saada mahdollisesti vähän ääniä on suuri. Stereotyyppinen nuorisovaltuustolainen on koulussa hyvin pärjäävä, suosittu, aina kaikessa mukana olevan nuori. Jos nuori ei istu tuohon kuvaan, voi hän ajatella olevansa sopimaton nuorisovaltuustoon.

Nuorisovaltuustotoiminta koetaan aika pitkälle poliittisena vaikuttamisena. Toimintaan hakeutuu paljon sellaisia nuoria, joita kiinnostaa yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja he hakevat selvästi kokemusta tulevaisuuden luottamustehtäviä varten. Nuorisovaltuustot järjestävät myös tapahtumia, mutta tuntuu että niiden tärkeyttä vähätellään. Nuorisovaltuustojen toimintaa koetaan ehkä hieman liikaa yhdenmukaistaa kunnan hallintoelimien toimintasääntöihin. On hyvä, että nuoret pääsevät harjoittelemaan kunnan päätöksentekoa, mutta joskus hallintosääntöjen noudattamisessa olisi myös varaa löysentää.

Tällä hetkellä hallitusohjelman yksi kärkihankkeista on LAPE eli lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. LAPE:ssa tärkeänä lähtökohtana on kaikissa palveluissa vahvistaa lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa osallistumista sekä kokemusasiantuntemuksen huomioimista. Pyrkimyksenä on ottaa nämä asiat huomioon valtakunnallisesti ja paikallisesti toimintamuodoissa ja johtamisessa. (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 8.)

LAPE:n tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten mukaan ottamista päätösten valmisteluun, yhteiskunnan palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen, toteutukseen ja arviointiin. Lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa osallistumisesta hankkeen toteutukseen tehdään erillinen suunnitelma, jossa huomioidaan kumppanuus lasten ja nuorten kokemusasiantuntija- ja vaikuttajaryhmien sekä oppilaitosten kanssa, lapsi- ja nuorisotutkimuksen, kyselyiden sekä muun kehitystyön tuottama tieto lasten ja nuorten palvelukokemuksista sekä tietopohjan ja tiedontuotannon edistäminen niin, että lasten ja nuorten sekä perheiden palvelukokemuksista luodaan tietoa ja tiedontuotantoa kehitetään säännönmukaiseksi. Suunnitelmassa huomioidaan erityisesti erilaisten lasten ja nuorten yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet. (Emt.)

Yksi tärkeä nuorisotyölle suuntaviivoja antava ohjelma on valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma. Voimassa olevassa ohjelmassa on kausille 2017 - 2019 yhtenä tavoitteena ja toimenpiteenä nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Ohjelma pyrkii siihen, että nuoret kokevat tulevana kuulluksi ja voivansa osallistua itselleen tärkeiksi kokemien asioiden päätöksentekoon myös valtakunnallisissa asioissa aikaisempaa paremmin. Ohjelman tavoitteena on, että kaikissa kunnissa toimii nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Ohjelman tavoitteet koetaan tärkeiksi, sillä osallistuminen ja kuulluksi tuleminen ovat lisänneet nuorten kokemusta yhteiskunnan jäsenyydestä ja osallisuudesta, mikä on vähentänyt myös ääriilikkeisiin kuulumisen houkuttelevuutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 13.)

Ohjelman mukaan yhtenä toimenpiteenä on tietoisuuden lisääminen nuorten yhdenvertaisista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista sekä niiden toimeenpanosta. Tähän pyritään muun muassa viestimällä kunnille, erityisesti kuntien opetus- ja nuorisotoimille, sekä maakunnille uuden nuorisolain ja kuntalain sekä tulevan maakuntalain osallistumisoikeuksista ja nuorten osallistumista tukevista malleista ja keinoista. Nuorten tietoisuutta osallistumisoikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista ja kanavista tulee lisätä. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa nuorten yhdenvertaiseen osallisuuteen liittyvää toimintaa huomioimalla nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen osana nuorisoalan osaamiskeskusten tavoiteohjausta. Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman mukaan pitää hankkia tutkimusten ja selvitysten avulla ajankohtaista tietoa siitä, millaiset

vaikuttamiskeinot ovat nuorten itsensä mielestä kiinnostavimpia ja tuloksellisimpia. Oma kehitystyöni pyrkii vastaamaan ohjelman tavoitteisiin tutkimalla nuorten yhdenvertaisen osallisuuden toteutumista. (Emt., 14.)

Pohjoismaiden ministerineuvosto on laatinut poikkihallinnollisen pohjoismaisen lapsi- ja nuorisoyhteistyön strategian. Sen kohderyhmänä on 0–25-vuotiaat lapset ja nuoret. Strategian merkittävänä tavoitteena on, että Pohjoismaiden ministerineuvosto sisällyttää entistä laajemmin lapsen oikeuksien ja nuorten näkökulman työhönsä. Tämän näkökulman avulla tuodaan esiin ja huomioidaan entistä enemmän lasten ja nuorten omia näkemyksiä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii suojelemaan ja edistämään tyttöjen ja poikien sekä nuorten naisten ja miesten oikeuksia ja heidän mahdollisuuksiaan hyödyntää näitä oikeuksia ja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Strategian tavoitteet tähtäävät siihen, että Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä työssä, jossa lasten ja nuorten oikeudet ja eri näkökulmat saavat tilaa ja vaikuttavat yhteiskunnan kehitykseen. (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2016, 23.)

Strategiaa toteutetaan kahden yleistavoitteen kautta. Ensimmäinen tavoite on, että koko Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee sisällyttää lasten ja nuorten oikeuksien näkökulma entistä paremmin työhönsä ja tuoda siten lasten ja nuorten omia näkemyksiä enemmän esiin ja kiinnittää niihin huomiota. Toinen tavoite on, että Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee keskittyä entistä enemmän strategian esiin nostamiin kolmeen strategiseen painopistealueeseen, joiden kanssa tehdään työtä vuoden 2022 loppuun. (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2016, 9.) Nämä kolme painopistealuetta ovat heikossa asemassa olevien lasten tukeminen ja osallistaminen, yhteistyön jatkaminen ja kansalaisyhteiskunnan tukeminen ja parempi tiedon jakaminen sekä osaamisen vahvistaminen (emt., 5).

Heikossa asemassa olevien lasten tukeminen ja osallistaminen on nostettu strategiaan yhdeksi painopistealueeksi, koska joidenkin nuorten on vaikeampi kuin toisten löytää paikkansa yhteiskunnassa ja saada oikeutensa huomioiduiksi. Pohjoismaiden lapsi- ja nuorisoyhteistyön strategia pyrkii osaltaan vahvistamaan heikossa asemassa olevien lasten ja nuorten osallistamista, kuulemista

eri prosesseissa ja vaikutusmahdollisuuksia. Lisäksi lapsiin ja nuoriin vaikuttavien toimien seuraukset tulee jäsenellä lapsen edun näkökulmasta heitä koskevissa päätöksissä. Tässä tarvitaan lisää työtä ja tietoa toimista, joiden avulla voidaan edistää lasten ja nuorten osallistamista ja parantaa heidän elämäntilannettaan huomioiden heidän erilaiset lähtökohtansa. Kyse voi olla esimerkiksi lapsista ja nuorista, jotka ovat pakolaisia tai maahanmuuttajia, jotka joutuvat kokemaan väkivaltaa tai hyväksikäyttöä. Tai nuorista, jotka kamppailevat fyysisen tai henkisen terveyden kanssa, jotka eivät ole mukana työelämässä tai opiskele, joilla ei ole mahdollisuutta ottaa osaa kulttuuriin tai jotka ovat kokeneet häirintää ja kiusaamista netissä. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota tyttöjen ja poikien sekä nuorten naisten ja miesten erilaisiin elämisen edellytyksiin sekä muunsukupuolisten nuorten ongelmiin. (Emt., 13–15.)

EU:n nuorisostrategialla pyritään kannustamaan nuoria osallistumaan demokraattiseen prosessiin ja yhteiskuntaan. Tavoitteena on tukea nuorten osallistumista edustavaan demokratiaan ja kansalaisyhteiskuntaan kaikilla tasoilla ja koko yhteiskunnassa. Strategialla pyritään rohkaisemaan nuorten osallistumista, tiedotusta ja kuulemistä. Strategian tavoitteena on kehittää mekanismeja vuoropuhelun aloittamiseksi nuorten kanssa ja mahdollistaa nuorten osallistumisen kansalliseen päätöksentekoon. Lisäksi tavoitteena on tukea poliittisesti ja taloudellisesti nuorisjärjestöjä sekä paikallisia ja kansallisia nuorisoneuvostoja ja edistää niiden tärkeän roolin tunnustamista demokratiassa. Pyrkimyksenä on edistää nuorten entistä monipuolisempaa osallistumista edustavaan demokratiaan, nuorisjärjestöihin ja muihin kansalaisjärjestöihin. Strategiassa mainitaan myös tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisen tehostaminen nuorten osallistumisen laajentamiseksi ja syventämiseksi. Strategian pyrkimyksenä on edistää aliedustettujen nuorten ryhmien osallistumista politiikkaan, nuorisjärjestöihin ja muihin kansalaisjärjestöihin. Viimeisenä pyrkimyksenä on tukea tapoja, joilla nuoret oppisivat osallistumaan jo varhaisessa iässä. (European Commission 2018; European Union Work Plan for Youth for 2016-2018, 2015/C 417/01.)

Yksi tärkeimmistä nuorten ja lasten osallisuutta määrittelevistä asetuksista on YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Se on ollut keskeinen tekijä lasten ja nuorten osallisuuden tärkeyden esiin tuonnissa. Sopimus on luonut pohjaa muulle lainsäädännölle. Suomi ratifioi sen vuonna 1991. Kahdennentoista artiklan mukaan

lapsella on oikeus ilmaista oma mielipiteensä häntä koskevissa asioissa. Lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi. Kolmannentoista artiklan mukaan nuorella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemissa muodossa. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.)

Halusin nostaa esiin nämä lait, asetukset ja ohjelmat siksi, että ne luovat yhteiskunnallisten säädösten kautta pohjaa työlleni. Jokaisella edellä mainitulla asetuksella on yhteys osallisuuteen ja sitä kautta omaan kehitystyöhöni. Erilaisten asetusten tavoitteena on luoda rakennetta nuorten ja lasten osallisuuden toteutumiseen. Kehitystyöni on omalta osaltaan mukana näiden asetusten määrittelemässä työssä.

3 TYÖN TÄRKEIMPIÄ VIITOITTAJIA

Tutkimustyöni teoreettinen viitekehys rakentuu osallisuuden, yhdenvertaisuuden, myönteisen tunnistaminen ja kriittisen pedagogiikan käsitteiden ympärille. Osallisuus ja yhdenvertaisuus muodostavat opinnäytetyön keskeisimmän käsitteistöä. Myönteinen tunnistaminen ja kriittinen pedagogiikka ovat taustakäsitteitä ja katsanto-otteita, joiden mukaan tein kehittämistyötä.

3.1 Osallisuus

Opinnäytetyöni keskeisin käsite on osallisuus. Osallisuuden käsitteen määrittelyjen kirjo on laaja. Tulokulmia asiaan on monia. Nuoret voivat ajatella osallisuuden olevan eri mitä aikuiset tai esimerkiksi julkishallinnolliset tahot. Joku nuori voi tuntea osallisuutta keittämällä kahvia nuorisotilalla, mutta kuntaorganisaatio näkee nuorisovaltuuston aloitteen olevan osallisuutta. Osallisuutta voidaan katsastella monesta näkökulmasta ja sen muotoja on useita. Näistä syistä osallisuuden käsitteelle ei vielä ole onnistuttu laatimaan täsmällistä ja yhteisesti hyväksyttyä määritelmää (Nivala ym. 2013, 9; Kalliomaa & Uusitalo 2017, 6).

Gretschel määrittelee osallisuuden olevan tunne, joka paljastuu nuorten tiedoista, tarinoista ja heidän käyttämistään paikallisista puhetoivoista. Osallinen nuori tuntee itsensä päteväksi ja arvostaa omaa rooliaan osana yhteisöä. Gretschelin tutkimuksen mukaan osallisuus on tunnetila, jossa osallinen kokee voimaantumista ja valtautumista. (Gretschel 2002, 90–91.) Kallion ja Bäcklundin mukaan osallisuudella tarkoitetaan kokemista ja kuulumisen tunnetta, osallistumisella aktiivista toimimista. Osallistamisella ja kuulemisella toimintaa tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään lisäämään nuorten osallisuutta ja osallistumista. (Kallio & Bäcklund 247, 2012.) Kehittämistyössäni osallisuus näyttäytyy tunteena ja kokemuksena. Osallistuminen, osallistaminen, vaikuttaminen ja kuulluksi tuleminen tunne ovat työssäni merkityksellisiä termejä.

Osallisuus on todellisen vastuun kantamista ja saamista oman, toisten ja koko yhteisön toimintakyvystä. Se on sitoutumista ja yhteisten asioiden parantamiseen. Näin ollen osallisuutena ei voida pitää tilannetta, jossa lapsia tai nuoria kyllä kuunnellaan, mutta heidän mielipiteilleen ei anneta mitään merkitystä yhteisön toiminnasta päätettäessä. Osallisuudessa yksilöille, ryhmille ja kollektiiveille annetaan mahdollisuus toimia. Käytännössä tämä edellyttää hyvän tahdon lisäksi myös vallan jakamista. Osallisena oleminen tarkoittaa muutakin kuin mukana olemista: mahdollisuutta muuttaa yhteisöä, johon kuuluu. Kyse ei luonnollisesti ole vain vallanjakamisesta, vaan siitä, että maailma on myös syvätasolla erinäköinen ja eri tavoin toimiva, kun lapset ja nuoret ovat toimijoina mukana. Osallisuuteen liittyy myös oikeus omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana perhettä, ryhmää, yhteisöä, yhteiskuntaa ja ekosysteemiä. (Emt., 15–16.)

Laadukas osallisuus on osallisuustoiminnan päätavoite. Laatuun pitää tähdätä, että osallisuus toteutuisi. Yksi osallisuuden laatuksiteeri on osallisuuden tunne, tunne voimaantumisen ja valtautumisen. Nuorten osallisuudentunne on koko osallisuustoiminnan tavoite. Itse uskon, että nuorten suurin anti osallisuustoiminnasta on voimaantumisen tunne. Jos nuori olisi esimerkiksi nuorisovaltuus-totoiminnassa ja vaikuttaminen esimerkiksi kuntapalveluiden toimintaan vaikuttaisi tätä kautta pitkältä ja kivikkoiselta tieltä, voisi se synnyttää nuorissa osallisuuden tunnetta. Nuorten mukana oleminen toiminnan muokkaamisessa voi jo itsessään olla laadukasta osallisuustoimintaa, jos nuoret kokevat olevansa mer-

kityksellisiä prosessissa. Pitää kuitenkin muistaa, että osallisuuden tunne tulee vahvemmin esiin juuri siitä, että nuoret oikeasti kokevat vaikuttaneensa asioihin. (Gretschel 2002, 111.)

Osallisuutta on koettu jäsentään erilaisilla malleilla, esimerkiksi portaikoilla. Näissä malleissa kuvastetaan osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien toteutumista. Mitä ylempänä portaikoilla ollaan, sitä vahvempana osallisuuden nähdään toteutuvan. Arsteinin kahdeksanosainen portaikko kuvaa kansalaisen ja julkisen organisaation valtasuhdetta. Kyseistä portaikkoa pidetään pohjana muille osallisuusasteikon sovelluksille. Arsteinin portaikossa alin kerros kuvastaa kansalaisen alinta valtaa suhteessa organisaatioon ja siitä ylöspäin asteikkoa kulkiessa valta kasvaa. Alemmilla kahdella asteikolla kuvataan osattomuutta ja näennäisvaikuttamista. Näillä tasoilla osallisuuden kohteita ei oteta huomioon, vaan pyritään muokkaamaan heidän ajatteluaan toivottuun suuntaan. Seuraavat kolme tasoa kuvaavat neuvoa-antavaa osallisuuden muotoa. Niissä kansalaiset kertovat mielipiteitään, mutta niiden vaikuttavuudesta ei ole varmuutta. Viimeisillä kolmella tasolla kansalaisilla on päätäntävaltaa. (Arstein 1969, 217; Nivala ym. 2013, 21.)

Lasten osallisuuden portaat (Kuva 1) ovat mukaelma Arsteinin asteikosta. Roger A. Hart kuvaa sen avulla hieman enemmän kohdennettuna osallisuuden toteutumista. Sen tarkoituksena on auttaa miettimään lasten osallisuutta eri projekteissa. Myös tässä portaikossa osallisuus kehittyy paremmaksi, mitä yleemmäksi portaissa päästään. Lasten osallisuuden taso näyttäytyy Hartin portaikossa monien asioiden näkökulmasta. Onko lapsilla tietoa toiminnasta, kenen aloitteesta ja kenen suunnitelmien mukaan toiminta etenee ja ketkä ovat lopulta päättämässä. Mitä vähemmän lapsilla on tietoa toiminnan taustoista tai todellisista tavoitteista ja mitä vähemmän he voivat määritellä toimintaa ja omaa osuuttaan siinä, sitä vähemmän he valtaistuvat ja sitä matalammalla tasolla osallisuus toteutuu. (Hart 1992, 9; Turja 2010, 27.)

Kuva 1 Lasten osallisuuden portaatt Hartin (1992) mallin mukaan (suomennos Turja 2010, 27.)

Itse pidän osallisuutta kuvaavia taulukoita hyvinä apuvälineinä, jotka auttavat karkeasti hahmottamaan osallisuutta. Niitä ei tule kuitenkaan orjallisesti noudattaa, sillä ne eivät mielestäni sisällä arjen osallisuutta tai sosiaalisen osallisuuden tunteita. Osallisuus on muutakin kuin poliittista vaikuttamista tai projekteissa mukana olemista. Osallisuutta ei mielestäni saa mahduttaa tiettyyn muottiin, sillä se rajaa liikaa. On hyvä tiedostaa erilaisia malleja ja toimintatapoja. Niistä yhdistelemällä voi saada jokseenkin kattavan näkemyksen osallisuudesta.

3.2 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja - perusoikeudet kuuluvat kaikille. (Oikeusministeriö 2018, 2.)

Yhdenvertaisuuden valitsin kehittämistyöhöni käsitteeksi sen takia, että tavoitteena on saada nuorten osallisuudesta mahdollisimman matalakynnyksistä ja helpommin saavutettavaa. Yhdenvertaisuuden käsite vastaa tuohon määritelmään. Näen yhdenvertaisuuden käsitteen sisältävän myös tasa-arvoisuuden käsitteen. Tosiasiallinen tasa-arvo tarkoittaa sitä, että ihmisillä on samat mahdollisuudet ja oikeudet yhtäläiseen kohteluun ja nämä oikeasti näkyvät yhteiskunnassa (Kantola, Nousiainen, Saari 2012, 13–14).

Yhdenvertaisuus osallisuudessa tarkoittaa mielestäni sitä, että jokaisella on samanlaiset mahdollisuudet olla osallisena yhteiskunnassa. Kehittämistyössäni en tutkinut yhdenvertaisuuslain kuvaavien piirteiden yhteyttä nuorten yhdenvertaisen osallisuuden toteutumiseen. Ainoina erityispiirteinä nostin haastattelukysymyksissä esiin asutuskeskuksien ulkopuolella asumisen ja syrjäytymisvaarassa olemisen. Näihin päädyimme yhdessä tilaajan kanssa. Näiden asioiden koimme olevan merkityksellisiä yhdenvertaisen osallisuuden kehittämisessä Tampereen kaupunkiseudun näkökulmasta.

Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Kehittämistyöni omalta osaltaan tuo julki, mitä nuorten yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisessa on kehitettävää varsinkin kuntaorganisaation puitteissa. (Yhdenvertaisuuslaki 325/2014.)

Yhdenvertaisuuden edistämismääräyksellä tarkoitetaan, että viranomaisten tulee omassa toiminnassaan ottaa lain tarkoitus huomioon suunnittelussa, tiedottamisessa, voimavarojen kohdentamisessa, valvonnassa ja työkäytäntöjä kehittäessään. Viranomaistoimin yhdenvertaisuuden toteutumista voidaan edistää esimerkiksi julkisten palveluiden rakennetta kehittämällä ja toimintakäytänteitä uudistamalla. Nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittäminen on yksi tapa edistää yhdenvertaisuuden toteutumista Tampereen kaupunkiseudun kunnissa. (Ahtela, Bruun, Koskinen, Nummijärvi & Saloheimo 2006, 234.)

3.3 Kriittinen pedagogiikka

Halusin ottaa opinnäytetyöhön kriittisen pedagogiikan käsitteen, koska se sopii opinnäytetyön tavoitteisiin ja aiheen arvomaailmaan. Kriittisen pedagogiikan tarkoitus on tuoda kehittämistyöhön näkökulmaa, jolla saadaan ravisteltua kuntaorganisaatioiden rakenteita ja tuotua niihin lisää tasavertaisuutta ja osallisuuden arvomaailman. Kriittinen pedagogiikka on kasvatustieteellinen suuntaus, jonka ytimessä on halu muuttaa asioita. Ihmisten kohtaamisen pitää kriittisen pedagogiikan mukaan olla tavoitteellista muutokseen pyrkivää toimintaa. Siihen kriittinen pedagogiikka tarjoaa puitteet korostaessaan dialogisuutta, osallisuutta ja jokaisen oikeutta ihmisyyteen. Kehittämistyöni tarkoitus on tuoda esiin esteet yhdenvertaisen osallisuuden toteutumiseksi ja luoda muutoksen mahdollisuus. (Kiilakoski 2007, 57.)

Kriittinen pedagogiikka ei muodosta yhtenäistä teoreettista kehystä eikä ohjeista tiukasti mihinkään tiettyyn tutkimus- tai opetusmetodiikkaan. Jos etsii eri teoreetikkojen pienintä yhteistä nimittäjää, on se kriittisen toiminnan tavoitteessa: persoonalliseen ja sosiaaliseen valtautumiseen rohkaisemisessa, sosiaalisten erivertaisuuksien ja epäoikeudenmukaisuuksien kritiikissä sekä uusien sosiaalisten käytänteiden luomisessa. Vaikka kriittinen pedagogiikka ei ole yhtenäinen teoreettinen suuntaus, se on tarjonnut historiallisen, kulttuurisen, poliittisen ja eettisen suunnan maailmaan tarkasteluun mahdollisuutena ja taisteluna. (Giroux & McLaren 2001, 26.)

Kriittiseen pedagogiikkaan haluan liittää mukaan myös taistelevan tutkimuksen termin. Taistelevan tutkimuksen käsite pohjautuu muun muassa kriittiseen pedagogiikkaan. Taisteleva tutkimus tarkoittaa sellaisia tutkimuserinteitä ja -tapoja, joilla on tarkoitus muuttaa sosiaalista todellisuutta. Sen ilmiöitä tutkitaan ja maailmaa muutetaan yhdessä eri toimintakentillä työskentelevien kanssa. (Suoranta & Ryyänen 2014, 16.) Taistelevassa tutkimuksessa tutkimustoiminnan käytänteiden tulisi ilmentää sellaista yhteiskuntaa ja sen käytänteitä, jotka perustuvat yksilöiden yhdenvertaisuudelle (emt., 18). Radikaalin tasa-arvon lähtökohta on, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia ja saavat edistää kaikille tasa-arvoista ja oikeudenmukaista maailmaa (emt., 195).

Taistelevassa tutkimuksessa havaitut epäkohdat arvioidaan ja mietitään mitä niille tulisi tehdä. Sen jälkeen ryhdytään toimeen muutoksen aikaan saamiseksi. Aina tutkijan ei tarvitse itse olla toimeenpaneva tekijä vaan hän voi olla muutoksen tarpeen herättelijä. Oma roolini kehittämistyössä on olla se, joka sysää nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittämisen liikkeelle. (Emt., 22.)

Taistelevassa tutkimuksessa tavoitteena voi myös olla osallistava, voimauttava ja toimintaa tukeva tutkimus. Tällöin tutkimus on kaikkien siihen osallistuvien ihmisten oppimisprosessi, joka parhaimmillaan lisää kaikkien osallistuvien ihmisten ymmärrystä vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Tässä kehittämistyössä koen kriittisen pedagogiikan ja taistelevan tutkimuksen ideologian olevan vahvasti läsnä. Koen, että nuorisotyön kentällä muutenkin näiden ideologioiden soveltaminen on tiedostamatonta, mutta sopii nuorisotyölliseen otteeseen. Mielestäni ne sopivat siksi myös nuorisotyölliseen tutkimukseen erinomaisesti. (Emt., 35.)

3.4 Myönteinen tunnistaminen

Tärkeä käsite opinnäytetyössäni on myönteinen tunnistaminen. Myönteinen tunnistaminen tarkoittaa yksilöiden arvokkuuden ja osallisuuden kokemusten vahvistamista arkiympäristöjen käytännöllisenä toimintaperiaatteena. Se on näkökulma, joka edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja syrjäytymisen ehkäisyä. Myönteinen tunnistaminen on vaihtoehtoinen ja täydentävä näkökulma ongelmälähtöisille ja yksilökeskeisille lähestymistavoille. Keskeisenä ajatuksena myönteisessä tunnistamisessa on erilaisuuden arvostaminen. Tunnustamisessa on kysymys tunnistetuksi tulemisesta tavalla, jonka henkilö kokee oikeaksi. Jokaisella ihmisellä on aktiivinen pyrkimys tulla tunnustetuksi. Myönteinen tunnistaminen on toimintamalli, jonka tavoitteena ovat sellaiset kohtaamiset ja toimintatavat, jotka tukevat lasten ja nuorten itseluottamusta, itsetuntoa ja itsearvostusta. Nämä vahvuudet mahdollistavat yhdessä toimimisen niin yksityisessä elämässä arkiyhteisöissä kuin julkisessa elämässä kansalaisina. Myönteistä tunnistamista voidaan pitää yhtenä demokraattisen yhteiskunnan merkittävänä mahdollistajana. (Häkli, Kallio & Korkiamäki 2015, 11–23 & 224.)

Myönteisen tunnistamisen perusajatuksena on se, että yhteisöllinen elämä koostuu keskinäiseen tunnistamiseen perustuvista suhteista. Jos lasten ja nuorten toimijuuteen pystytään vaikuttamaan ilman, että heidän tekemiään valintoja ja tärkeäksi kokemiaan asioita lähtökohtaisesti arvotetaan, uudet taidot ja asenteet tulevat helpommin sisäistetyiksi yhteisöllisen toimijuuden työkalupakkiin. Erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten kohdalla sen kartuttaminen tulisi asettaa yhdeksi syrjäytymisen ehkäisemisen kulmakiveksi. (Isokorpi 2014, 31 –32.)

Myönteinen tunnistaminen perustuu ajatukseen, että lapset ja nuoret ovat arkiyhteisöissään sekä tunnistamisen kohteita että sen toteuttajia. Syrjäytymistä ehkäistään yhteisöllistä toimijuutta tunnistamalla, jolloin lasten ja nuorten ottamat aktiiviset roolit tulevat näkyviksi ja tunnustetuiksi. Tämä toimijuus sekä hyödyntää että tuottaa arjen osallisuuden kokemuksia, jotka kiinnittävät yhteisöjen jäsenet toisiinsa ja toimintaympäristöihinsä. (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli 2013, 81.)

Kun nuoria tuetaan arkiympäristöjensä aktiivisina jäseninä, heistä kehittyy itsetunnon vahvoja yhteisöllisiä toimijoita. Nuorten arjen osallisuutta vahvistavia ja haastavia yhteisöllisiä siteitä löytyy monesta, niin kotoa, harrastuksista tai sosiaalisesta mediasta. Yhteisöllisen toimijuuden tukemista varten ei tarvitse perustaa uusia toimintaympäristöjä tai toimintoja. Erilliset osallistumisjärjestelmät eivät kiinnosta nuoria niin paljon kuin aikuiset usein olettavat. Näihin toimintoihin mukaan meneminen koetaan usein ylimääräisenä velvoitteena. Järjestetyt osallistumisen muodot tavoittavat vähäisen määrän nuoria. Nämä nuoret ovat usein niitä, joilla on jo valmiiksi vahvat sosiaaliset verkostot. Myönteinen tunnistaminen ajaa ajatusta siitä, että nuorten aktiivisen toimijuuden tukeminen painottuisi enemmän arjen osallisuuden vahvistamiseen. (Emt., 83–84.)

Myönteinen tunnistaminen näkyy kehittämistyössäni eräänlaisena työotteena ja ideologiana. Mielestäni myönteistä tunnistamista on tehty nuorisotyössä jo pitkään tiedostamatta. Sen kautta koin sen hyvin tutuksi käsitteeksi ja mielestäni sen täydentävää teoriaperustaani hyvin. Myönteisen tunnistamisen ajatuksena on nuorten oma toimijuus, jonka kautta he saavat kuulluksi tulemisen tunteita. Kehittämistyön ajatuksena on, että osallisuuden pitäisi olla nuorten lähtökohdis-

ta tehtyä. Kuten myönteisessä tunnistamisessa, haluan kehittämistyössäni nostaa esiin arjen osallisuuden merkityksen. Yhdenvertaista osallisuutta ei voi kehittää nostamatta esiin nuorten yksilöllisyyden. Myönteisen tunnistamisen kautta pystytään tuomaan nuorten osallisuuteen niitä palasia, jotka nuoret itse kokevat tärkeiksi ja merkittäviksi.

4 OSALLISUUDEN KEHITTÄMISEN VÄLINEET

Laadullisten eli kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien käyttö oli heti selkeä valinta opinnäytetyöni pohjaksi. Aihepiirini vuoksi laadullinen menetelmä palvelee opinnäytetyön tutkimuksellista näkökulmaa parhaiten. Tutkimuksella on aina jokin funktio. Tarkoitus ohjaa tutkimusstrategisia valintoja. Tutkimuksen tarkoitusta määritellään yleensä neljän eri piirteen avulla. Onko tutkimus kartoittava, selittävä, kuvaileva vai ennustava? Oman tutkimukseni tarkoitus on kartoittaa ja selittää nuorten osallisuuden tilaa Tampereen kaupunkiseudulla. Tarkoituksena on löytää uusia näkökulmia asiaan ja löytää ratkaisuja osallisuuden ongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 133–134.)

Pohdin pitkään, mikä on kehittämistyöni tutkimusstrategia. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kuvaa työtäni hyvin. Opinnäytetyöni on vahvasti sidoksissa työelämään ja nuorisotyön kentän kehittämiseen. Pyrin tuottamaan tietoa aidossa toimintaympäristössä ja tutkimukselliset asetelmat ja menetelmät ovat mukana prosessissa. Onko opinnäytetyöni sitten tapaustutkimus vai toimintatutkimus? Olin ensin pitkälti sitä mieltä, että opinnäytetyöni edustaa toimintatutkimusta. Toimintatutkimuksen yleisiä piirteitä ovat käytäntöihin suuntautuminen, muutokseen pyrkiminen ja tutkittavien osallistuminen tutkimusprosessiin (Kuula 1999, 109). Toimintatutkimuksessa tutkittava ilmiö edelleen jatkuu ja sitä kehitetään reflektion kautta sykleittäin eteenpäin. Tapaustutkimuksessa on tyypillistä tuottaa intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisinsa suhteessa olevia tapauksia. Tutkimusta tehdessä tyypilliset kysymykset ovat kuinka ja miksi? Tulin siihen lopputulokseen, että tutkimukseni ei puhtaasti edusta kumpaakaan tutkimusstrategiaa vaan on niiden yhdistelmä. (Toikko & Rantanen 2009, 22; Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 180–182.)

Tavoitteena oli tehdä kehittämistyö asiakaslähtöisesti. Osallisuuden pitää ehdottomasti olla läsnä kehittämistyössä, jonka tarkoituksena on kehittää osallisuutta. Asiakkaat, tässä tapauksessa nuoret, otetaan mukaan toimintamallin suunnitteluun. Asiakaslähtöisyyden pitäisi olla kehittämistyön lähtökohta, joka perustuu ihmisarvoisuudelle. Nuorilla on tarve saada kokea itsensä tärkeäksi ja kuulluksi. Asiakaslähtöisessä toiminnan suunnittelussa palvelun kehittäminen aloitetaan asiakkaan tarpeiden määrittelystä. Tämä vaatii palvelun organisoijalta asiakasymmärrystä. Asiakaslähtöiseen palvelusuunnitteluun kuuluu myös, että asiakas nähdään aktiivisena toimijana, ei passiivisena palveluiden kohteena. Kehittämistyössä nuoren oman elämän asiantuntemus pitää ottaa hyvin huomioon ja sitä pitää arvostaa. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen & Suokas 2011, 19.)

4.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisin eli kvalitatiivisin menetelmin. Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Näissä tilanteissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Ihmiset tuottavat tiedon, jonka tutkija havainnoi. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus testata valmiita hypoteeseja vaan löytää aiheesta uusia muotoja. Laadullisen tutkimuksessa yritetään enemmän siis paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väitteitä (Hirsjärvi ym. 2007, 157.) Koen, että laadullisin menetelmin pystyin tutkimaan parhaiten osallisuuden kokemuksia ja tunteita. Nuorilla, nuorisohjaajilla ja nuorisopalveluiden johtoryhmän jäsenillä on merkittävä määrä tietoa osallisuudesta kehittämistyön kannalta.

Erilaisia laadullisia tutkimusmenetelmiä ovat esimerkiksi teemahaastattelu, osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelut ja erilaisten dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit. Tutkimuksen kohdejoukko mietitään tarkasti etukäteen, eikä valita summittaisesti. Kehittämistyössä kohdejoukko rajattiin nuorten osalta niin iällisesti kuin edustuksellisen osallisuuden kokemusten mukaan. Haasteltavilla nuorilla ei saanut olla kokemuksia nuorisovaltuusto- tai oppilaskuntatoiminnassa mukana olemisesta. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että

tutkimussuunnitelma muotoutuu ja muuttuu tutkimuksen edetessä. Tutkimus on aineistokeskeistä, mutta tutkija ei silti ole tutkimusprosessin alussa perspektiivitön vaan tutkijan omat teoreettiset näkökulmat ja ajatukset tutkimuksen aiheesta luovat tutkimukselle omanlaista suuntaa. Käsitteellistäminen ei tällöin ole aina vain aineistolähtöistä. Itselläni työtehtäväviini on kuulunut vastuu nuorten osallisuudesta jo pitkään. Työn kautta olen muodostanut omia näkökantoja osallisuuteen ja nähnyt hyviä ja huonoja käytänteitä sen toteuttamisessa. Käytännön näkökulmat ja tutkimuksen teoreettiset näkökulmat muodostavat vuorovaikutussuhteen. Tutkijan kiinnostus voi kohdistua joihinkin tärkeäksi oletettuihin piirteisiin tutkimuksesta suuntaavien pääajastusten ja teoreettisten olettamusten mukaisesti, ja toisaalta tutkimuskentältä esiin tulevien näkökohtien uskotaan tuottavan uusia käsitteellistyksiä ja uutta teoriaa tarkasteltavana olevasta ilmiöstä. Uskon, että osallisuustyön omakohtaisesta kokemuksesta oli hyötyä kehittämistyötä tehdessä. Oman kokemuksen yhdistäminen aineistoon ja teoriapohjaan muodostivat mielestäni hyvän rakenteen työlle. (Hirsjärvi ym. 2007, 160; Kiviniemi 2015, 78.)

Laadulliselle tutkimukselle on usein tyypillistä intensiivinen tutkimuskenttään perehtyminen esimerkiksi kohderyhmälle ominaisen ajattelutavan tavoittelu. Tutkijan tarkoituksena on keskittyä tietyn sosiaalisen todellisuuden sisäisen näkemyksen esille tuomiseen. Kehittämistyössäni minua kiinnostaa se yksilöllinen merkityksenanto, jota tutkittavat osallisuuden ilmiöille antavat. Näin ollen useimpien laadullisten tutkimussuuntausten voi katsoa omaavaan hermeneuttisia ja tulkinnallisuutta korostavia painotuksia. Hermeneuttista metodologiaa käytetään merkitysten paljastamiseen. Sosiaalinen todellisuus on olemassa merkitysten kautta. Haastattelujen kautta saadaan selville osallisuuden merkitykset tutkittaville. (Kiviniemi 2015, 80; Vilkkä 2015, 179.)

Laadullinen tutkimusprosessi on eräänlainen tutkijan oppimisprosessi, jossa koko tutkimuksen ajan yritetään kasvattaa tutkijan tietoisuutta tutkittavasta ilmiöstä ja sitä ohjailevista tekijöistä. Tutkija on tutkimusväline, jonka kautta tieto suodattuu. Tutkimusprosessin ja tutkimustehtävien muokkaantuessa myös aineistonkeruun ja tutkimusmenetelmien tulee muotoutua prosessin aikana. Tutkijan tulee tiedostaa muuttuvat tilanteet ja muokata aineiston keruutavat sopivaksi. (Kiviniemi 2015, 80.)

Vilkan mukaan laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyn tutkimuksen on tärkeää olla emansipatorinen. Mikä tarkoittaa, että haastateltavien tietämys tutkittavasta aiheesta lisääntyy, eivätkä he ole vain tutkimusvälineitä. Haastattelun tulisi vaikuttaa myönteisesti tutkittavien tutkittavaa asiaa koskeviin ajatuksiin myös itse haastattelun jälkeen. Emansipatorisuus tulee ottaa huomioon erityisesti sellaisessa tutkimuksessa, jossa haastateltavana on lapsi tai nuori. Halusin omassa työssäni pitää tämän ajatuksen mukana prosessin eri vaiheissa. Koen, että nuorten haastatteluissa emansipatorisuus toteutui ja he tulivat entistä enemmän tietoisiksi omista oikeuksistaan vaikuttaa ja minkälaisia osallisuuden muotoja on olemassa. (Vilka 2015, 125.)

4.2 Haastattelumenetelmät

Tutkijan tehdessä haastattelua on hänen tehtävänsä luoda kuvaus haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Se on keskustelu, jolla on ennakoon päätetty tarkoitus. Sillä ei ole yhdessäolofunktiota vaan sen tarkoituksena on kerätä informaatiota ennalta suunnitellusti. Haastattelussa päästää suoraan kielelliseen kontaktiin haastateltavan kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 41–42; Hirsjärvi ym. 2007, 199.)

Tutkimuksessani käytin menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelussa tutkija jakaa aihealueen eri osa-alueisiin, joiden avulla hän uskoo käsiteltävän tutkittavaa aihetta tarpeeksi kattavasti. Teemahaastattelu on keskustelumuotoinen haastattelumenetelmä. Tutkijan ja haastateltavan vuoropuhelun kautta tutkittava ilmiö tarkentuu tutkijalle. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan haastattelumenetelmää, jossa haastatteluaiheet ovat samat, mutta kysymysten muoto ja järjestys saattaa vaihdella haastatteluissa. Haastateltava saa vastata omin sanoin asetettuihin kysymyksiin. Koen, että menetelmä toimi omassa tutkimuksessa, sillä se antoi liikkumavaraa haastattelutilanteisiin. Huomasin, että varsinkin nuorten haastatteluissa se mahdollisti tilanteen muokkaamisen mahdollisimman hyväksi nuorelle. (Eskola & Vastamäki 2015, 29; Hirsjärvi ym. 2007, 203; Hirsjärvi ym. 2014, 47.)

Haastatteluissani oli hieman myös avoimen haastattelun piirteitä. Avoimella haastattelulla tarkoitetaan, että haastattelut muistuttavat hyvin paljon keskustelua, jossa haastattelijan tehtävänä on syventää haastateltavien vastauksia ja rakentaa eteenpäin haastatteluja näiden pohjalta (Hirsjärvi ym. 2014, 45). Tämä korostui eniten työntekijöiden ja johtoryhmän haastatteluissa. Ryhmähaastattelut jo itsestään tuottavat helposti keskustelua tutkimuksen teemoista. Ryhmähaastatteluissa pidin huolen, että haastateltavat vastasivat ennakkoon määriteltäviin kysymyksiin, mutta annoin heidän keskustella myös muuten teemasta. Koen tämän tuottaneen lisää merkityksellistä sisältöä tutkimukselle, sillä kaikkea tärkeää ei välttämättä itse keksi kysyä. Näin nousevat esiin haastateltavien omat ajatukset, eivätkä ne rajoitu tutkijan ennalta asettamiin mietteisiin teemasta.

Valitsin nuorten haastattelumenetelmäksi yksilöhaastattelun, koska koin että sen avulla tavoitetaan juuri kyseisen nuoren mielipide aidommin kuin pari- tai ryhmähaastattelussa. Nuori ei välttämättä uskalla vastata kysymykseen, jos on isossa porukassa tai ei tunne muita haastattelutilanteessa olevia nuoria. Nuori saattaa myös peesata muiden nuorten vastauksia, eikä tuo oikeasti omaa mielipidettä asiasta esiin. Toisaalta hyvän ystävän kanssa parihaastattelu saattaa helpottaa haastattelutilanteen jännitystä. Muutamat nuoret olisivat halunneet tehdä haastattelut pareittain, mutta koska olin tehnyt muut haastattelut yksilöhaastatteluina, en voinut pyyntöön suostua. Se olisi saattanut tuottaa erilaista aineistoa verrattuna nuorten yksilöhaastatteluiden tuottamaan aineistoon. Ryhmähaastatteluiden sopiminen nuorten kanssa olisi saattanut olla aikataulullisesti vaikeaa. En halunnut myöskään velvoittaa nuoria liikkumaan eri paikkakunnalle, sillä välimatkat Tampereen kaupunkiseudulla ovat välillä hyvin pitkiä, eikä julkista liikennettä aina ole.

Työntekijöiden ja johtoryhmän haastattelut toteutin ryhmähaastatteluina. Työntekijöiden haastattelussa haastateltavia oli kolme ja esimiesten haastattelussa oli kahdeksan. Ryhmähaastattelu on hyvä haastattelumuoto, koska sillä saadaan tehokkaasti tietoja useammalta ihmiseltä yhtä aikaa. Ryhmähaastattelulla on sekä hyviä että huonoja puolia. Jotkut ihmiset kokevat ryhmässä puhumisen miellyttävämpänä tilanteena kuin yksilöhaastattelun. Huonona puolena on se, että joskus ryhmässä on dominoivampi henkilö, joka saattaa kaapata keskuste-

lun kokonaan itselleen. Tällöin hiljaiset haastateltavat eivät välttämättä uskalla osallistua keskusteluun. (Hirsjärvi ym. 2007, 205–206.)

Tutkijan rooli ryhmähaastattelussa on ryhmän keskustelun ohjaaminen. Hänen tehtävänsä on huolehtia, että keskustelu pysyy teemassa ja kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun (Hirsjärvi ym. 2014, 61). Työntekijöiden haastattelussa roolini oli enemmän esillä kuin johtoryhmän haastattelussa. Tämä johtuu varmastikin ryhmien kokoeroista. Pienemmässä työntekijöiden ryhmässä osallistuin enemmän keskusteluun, jotta teemaa saatiin laajemmin käsiteltyä. Johtoryhmän haastattelussa oli paljon enemmän osallistujia, joten siinä roolini oli enemmän kysymysten nostaja. Keskustelua syntyi hyvin, eikä sitä pitänyt hirveästi kontrolloida.

4.3 BIKVA-mallin soveltaminen työssä

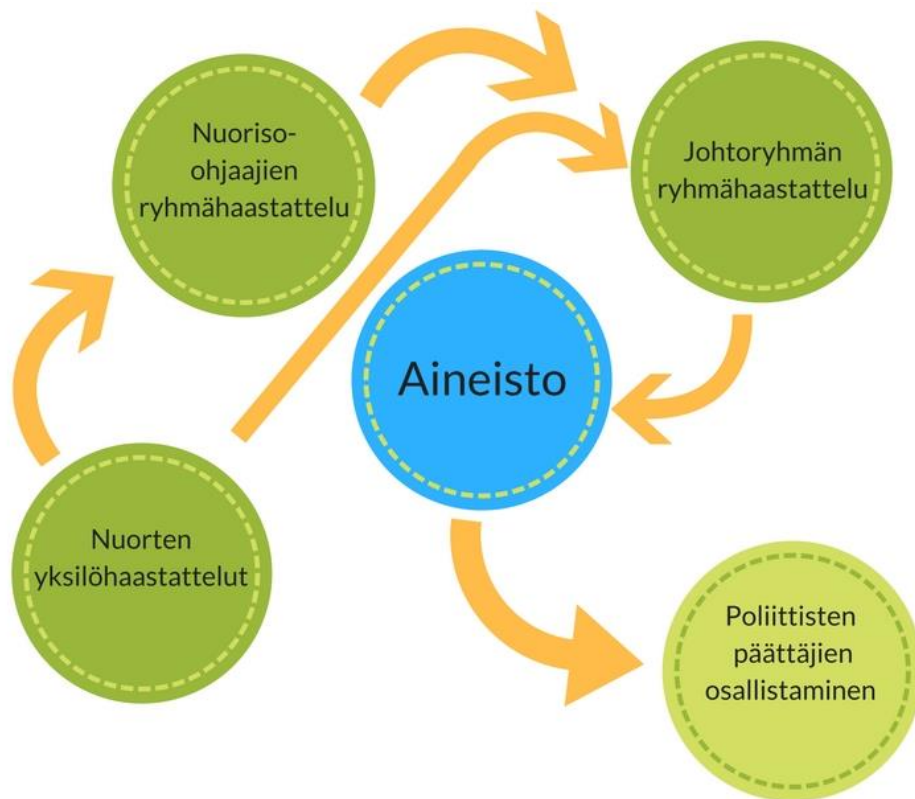
Sovelsin tutkimuksessa asiakaslähtöistä BIKVA-mallia. BIKVA tulee tanskan kielen sanoista Brugerinddragelse I KVALitetsvurdering ja tarkoittaa asiakkaiden osallisuutta laadunvarmistajana. Valitsin tämän laadullisen kehittämismenetelmän sen takia, että sen avulla pystytään tuottamaan tutkittavaa aineistoa ihmislähtöisesti. Laadullisen tutkimuksen avulla saadaan aiheesta enemmän irti, koska haastateltavat tuovat tutkimukseen omaa näkökulmaa. Yhdistin teemahaastattelun ja BIKVA-mallin opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi. Koen, että yhdistelmällä saadaan haastateltavista enemmän irti ja samalla pystytään pitämään osallisuutta mukana myös tutkimuksen aikana, eikä vain opinnäytetyön lopputuotteena. Koska yhdistin teemahaastatteluun BIKVA-mallin, niin haastatteluissa lähdettiin liikkeelle puolistrukturoidulla kysymyksillä ja sitten annettiin haastateltavien tuoda esiin aiheeseen liittyviä asioita. Lisäksi haastatteluissa hyödynnettiin edellisten haastatteluiden materiaalia. (Krogstrup 2004, 7; Kananen 2015, 82–83; Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

BIKVA-mallin itsessään osallistava väline. BIKVA-mallin ydinajatuksena on valjastaa asiakkaiden tai opinnäytetyön tapauksessa nuorten, näkemykset palvelujen laadusta ja vaikuttavuudesta kehittämistyön välineiksi. Mallin hyvänä puolelta on, että sen avulla saadaan esille parempi kokonaiskuva siitä, miten asiakkaat kokevat ongelmansa ja miten toimintaa toteutetaan eri tasoilla. Vaiheittain

alhaalta ylöspäin etenevässä arviointiprosessissa asiakkaiden ja kenttätöntekijöiden näkökulmat menevät johdolle tai päättäjille, jotka arvioivat esiin tulleet ongelmat ja käsittelevät asiakkaiden myönteistä tai kielteistä kritiikkiä. Tarvittaessa johto tai päättäjät tekevät mahdolliseksi muutos-, ja kehittämistoimenpiteiden toimeenpanon. (Krogstrup 2004, 7.)

BIKVA-mallissa tieto kerätään kvalitatiivisin keinoin. Asiakkaan osallistamisen tavoitteena on haastaa ne asiat, jotka organisaation ylemmillä tasoilla koetaan itsestään selviksi ja myös kenttätöntekijöiden rutinoituneet toimintatavat. Malli on neljävaiheinen prosessi, jossa haastatellaan neljää eri tahoja. Alkuperäisen mallin mukaan prosessi aloitetaan asiakkaiden ryhmähaastattelulla, jossa heitä pyydetään kertomaan, mitä he pitävät positiivisena ja negatiivisena heihin kohdistuvissa palveluissa. Haastattelu tuottaa informaatiota kokemuksista ja subjektiivisia laatuarviointeja. Asiakkailta saatu palaute tuodaan julki työntekijöille. Heidän haastattelussaan mietitään, mihin asiakkaiden arviot perustuvat. Tärkeää tässä vaiheessa on, että työntekijät miettivät asiaa oman toimintansa kautta. Sekä asiakkaiden että työntekijöiden haastatteluista saatu tieto esitellään johdolle, jossa samalla tavalla pohditaan syyt palautteeseen. Viimeiseksi asiakkaiden, työntekijöiden ja johdon haastattelujen anti viedään päättäjätasolle, jossa on tarkoituksena saada päättäjien arviointi palautteen syistä. Mallin ensimmäinen vaihe käynnistää arviointi- ja oppimisprosessin kunnallisorganisaation muilla tasoilla. Tavoitteena on kyseenalaistaa olemassa olevat käytännöt ja toimintatavat. (Emt., 10.)

Vastoin BIKVA-mallin suositusta, tein asiakkaiden eli nuorten haastattelut yksilöhaastatteluina. Haastateltavat nuoret eivät ole välttämättä sosiaalisilta taidoiltaan sellaisia, että heidän olisi mukava olla ryhmähaastattelutilanteessa vieraiden kanssa. Myös jokaisesta kahdeksasta kunnasta tulevien haastateltavien määrä on suhteellisen pieni, joten kuntakohtaista ryhmähaastattelua ei voinut toteuttaa. Parihaastatteluiden ajattelin olevan myös huonoja, jos nuoret eivät tunne toisiaan. Parihaastatteluissa voi myös käydä niin, että toinen nuori on dominoivampi, jolloin hiljaisempi nuori ei välttämättä uskalla kertoa omia mielipiteitään niin helposti. Lisäksi tein myös nuoriso-ohjaajien eli työntekijöiden haastattelun. Työntekijöiden ja johdon haastattelut tein alkuperäisen mallin mukaisesti ryhmähaastatteluina. (Emt., 11.)

Kuva 2. Bikva-mallin soveltaminen kehittämistyössä

Mallin toteutus aloitetaan asiakashaastattelulla. Niissä pyritään mahdollisimman vähän puuttumaan asiakkaan kertomaan, mutta tarvittaessa kysytään tarkentavia kysymyksiä. Tavoitteena on, että asiakkaat valitsevat itse, mistä näkökulmasta lähtevät asiaa käsittelemään. Haastattelun tuloksena saatua palautetta käytetään haastattelun pohjana työntekijöiden ja johdon kanssa. Saatu palaute järjestellään aihepiirien mukaan ja tiivistetään. Niiden pohjalta valmistellaan haastatteluohje työntekijöiden haastattelua varten. Siinä on pyrkimys käsitellä asiakkaiden kokemuksia, mistä mikin kokemus johtuu? Esitetyt kysymykset toimivat osoituksena siitä, miten asiakkaat kokevat työntekijöiden käytännöt ja toimintatavat. (Emt., 18 –22.)

Asiakkaiden antama palaute toimii pohjana oppimisprosessissa, jossa työntekijöiden on jopa kyseenalaistettava oman työnsä toimintatavat. Työntekijöiden

haastattelun pohjalta esiin tulleet ongelmat palvelurakenteissa käsitellään ja mahdollisesti muutetaan käytäntöjä välittömästi. Haastattelun pohjalta jaotellaan tiedot eteenpäin vietäviksi joko johtotasolle tai työntekijöiden omiin organisaatioihin käsiteltäväksi. Työntekijöiden palaute muotoillaan käytettäväksi johdon haastattelussa. Johdon haastattelu tehdään samalla tavalla kuin työntekijöiden. (Emt., 18 –22.)

Kehittämistyön aikana tehtävä poliittisten päättäjien osallistaminen jäi toteuttamatta. Tähän oli syynä lähinnä ajankäytännölliset asiat. Koin, että kahdeksan kunnan päätöksentekijöiden edustajien aikataulujen sovittaminen yhteiselle tapaamiselle olisi ollut hankalaa. Mielestäni on parempi, että päätöksentekijöillä on mahdollisuus käsitellä kehittämistyön tuloksia valmiina. En olisi ehtinyt jäsen-telemään aikaisempien haastattelukertojen aineistoa niin hyvin päättäjien tapaamista varten, jos olisin sen järjestänyt aineiston keruun päätteeksi. Nyt kehittämistyön tulokset ovat valmiita ja esiteltävässä muodossa. Käsittelen poliittisten päätöksentekijöiden osuutta tarkemmin luvussa seitsemän toimenpide-ehdotuksissa.

4.4 Haastatteluiden toteutus

Työ aloitettiin syksyllä 2016, jolloin tilaajan kanssa keskusteltiin työn tavoitteista ja sisällöstä. Samalla tehtiin aihe- ja toimintaympäristörajaus koskemaan Tampereen seutukuntia. Tilaajan kanssa etukäteen teimme tutkittavien nuorten ikärajan 15–18-vuotiaisiin nuoriin, joilla ei ole kokemusta edustuksellisesta osallisuudesta kuten nuorisovaltuustosta tai oppikunnasta. Tilaajan kanssa koimme, että edellä mainittu ikäryhmä on tarpeeksi kypsää käsittelemään osallisuuden teemoja ja heillä on jo muodostunut vahvoja mielipiteitä omasta elinympäristöstä ja elämästään. Tämän ikäryhmän voi olettaa jo kokeneen jonkinlaisen osallisuuden tai osattomuuden kokemuksia. He ovat jo myös sen ikäisiä, että käyttävät kunnan eri palveluita.

Yli 18–vuotiaita en ottanut mukaan tutkimukseen, koska heillä on täysi-ikäisyyden kautta enemmän oikeuksia kuten esimerkiksi äänestämisen. Halusin tutkimukseen sellaisia nuoria, jotka eivät ole aktiivisia vaikuttajia. Edustukselli-

sessä vaikuttamisen toiminnassa mukana olevat nuoret ovat usein hyvin tietoisia vaikuttamisesta ja sen eri tavoista. Tällaisen toiminnan ulkopuolella on kuitenkin suurin osa nuorista, joten katsoin tutkimuksen hyötyvän enemmän näistä niin sanotusti vähemmän aktiivisista nuorista.

Tutkimukseen haettiin osallistujia seudullisen nuorisotyön koordinaattorin Elina Peipon avulla. Hän lähetti laatimani haastattelukirjeen (Liite 1) Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyön johtoryhmälle, jonka tarkoituksena oli levittää tietoa eteenpäin omissa organisaatioissaan. Suunnitelmana oli, että nuorisotyöntekijät ohjaavat omista verkostoistaan nuoria haastatteluun. Haastatteluista sopiessani vastaani tuli ongelma, kuinka saan tutkittavia eri kunnista. Alkuun yhteydenottoja tuli hyvin vähän. Tämä aiheutti pientä huolta, että onnistuuko aineistonkeruu suunnitelmien mukaan. Koin hieman ongelmalliseksi, sen etten suoraan ollut yhteydessä kaupunkiseudun kuntiin vaan opinnäytetyöstä ja haastatteluista tiedotti seutukunnallisen nuorisotyön koordinaattori.

Kun asiasta muistuttelukaan ei tuottanut lisää sovittuja haastatteluista, aloin itse lobbaamaan asiaa. Ilmeni, että muutamassa kunnassa haastattelupyynnöt eivät olleet edenneet työntekijätasolle tai haastattelupyynnöt oli unohtunut. Omalla aktiivisella lähestymisellä sain kuitenkin jokaisesta kahdeksasta kunnasta nuoria haastatteluun. Ensimmäiset nuorten haastattelut tein keväällä 2017 ja viimeiset nuorten haastattelut tein tammikuussa 2018.

Yhteensä haastattelin kuusitoista eri nuorta. Päädyin tähän määrään siksi, että suuremmalla otannalla aineistoa syntyy niin paljon, ettei sitä ole ajallisesti mahdollista käsitellä. Kaksi nuorta jokaisesta kunnasta luo pienen otannan sen kunnan nuorista, mutta koska tarkoituksena ei ollut luoda tilastollista yleistystä aiheesta, en koe määrän olevan liian pieni. Tarkoituksena on ymmärtää nuorten ajatuksia osallisuudesta paremmin ja kuuttatoista nuorta haastatteleamalla voidaan saada merkittävää tietoa aiheesta. Tapaustutkimusta tehdessä jokainen yksilöön kohdistuva tiedonkeruu voi sisältää merkittävän paljon havaintoja. Näin aineisto on määrällisesti runsas. (Hirsjärvi ym. 2014, 59.) Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus etsiä keskimääräisiä yhteyksiä eikä tilastollisia säännönmukaisuuksia, joten aineiston koko ei määräydy näihin perustuen. Aineiston saturaatio eli kylläntymispiste täyttyi, koska samat asiat alkoivat ilmetä eri

haastatteluissa. Nuorten haastatteluiden määrä oli sopiva tähän tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2007, 176–177.) Nuorten haastattelukysymykset löytyvät liitteistä, Liite 2.

Seuraavan vaiheen haastatteluun valitsin kohderyhmäksi kaupunkiseudun nuorisotyöntekijät. Johdon haastattelu tapahtui seutukunnallisen nuorisotyön johtoryhmässä. Nuorisotyöntekijöiden ryhmähaastattelun tein keväällä 2017. En ollut täysin tyytyväinen ryhmähaastattelun osallistujamäärään, koska vain kolme työntekijää tuli haastatteluun. Tavoitteena oli saada noin viisi osallistujaa. Haastattelupäivällä osui valitettavasti osallisuuteen liittyvä tapahtuma, joka oli varmasti osasy syy vähäiselle osallistumiselle. Myös ajankohta oli kiireinen monelle. Kevät on yleisesti kiireistä aikaa nuorisotyössä, sillä monilla paikkakunnilla on tulossa tapahtumia ja kaudenpäätöksiä. Yhdeltä haastateltavalta kuulin myös, että tieto haastattelukutsusta oli tavoittanut työntekijöitä vasta viime hetkillä. Informaatiokatkos saattoi olla yhtenä syynä vähälle osallistujamäärälle. Lähtökohdat haastatteluun tulemiselle tuntui olevan myös erilainen eri kunnissa. Yksi haastateltava oli esimiehen toimesta määrätty osallistumaan haastatteluun, ja kaksi muuta oli itse ilmaissut halukkuutensa haastatteluun ja esimies oli antanut luvan osallistua. Ryhmähaastattelusta tuli jokseenkin suppea otanta alueen työntekijöistä, mutta he olivat motivoituneita ja aidosti kiinnostuneita aiheesta. Nuorisotyöntekijöille suunnatut haastattelukysymykset löytyvät liitteistä, Liite 3.

Keväällä 2017 tein lisäksi kaupunkiseudun nuorisotyön johtoryhmän haastattelun. Johtoryhmän haastattelun sopiminen onnistui helposti, sillä seudullisen nuorisotyön koordinaattori ilmoitti minulle johtoryhmän kuukausittaiset pidettävät kokouspäivämäärät. Tällöin minun ei itse tarvinnut koota haastateltavia vaan mennä paikalle. Esimiesten ryhmähaastattelussa oli kaikista kahdeksasta kunnasta edustaja paikalla. Ryhmähaastattelu tehtiin johtoryhmän varsinaisen kokouksen päätteeksi. Voisi ollut parempi, että haastattelu olisi tehty omana erillisenä tapaamisena. Silloin alla ei olisi ollut kokouksen jälkeistä väsymystä. Johtoryhmän jäsenien saaminen kuitenkin samaan paikkaan samaan aikaan erillistä haastattelua varten olisi varmasti ollut todella hankalaa. Haastattelu meni kuitenkin hyvin ja aiheesta syntyi hyvää keskustelua. Johtoryhmän haastattelukysymykset löytyvät liitteistä, Liite 4.

4.5 Haastatteluiden erityisiä ongelmakohtia

Nuorten haastatteluiden kohdalla paikkakuntien nuoriso-ohjaajat olivat isossa roolissa, enhän itse tunne kaupunkiseudun paikkakunnilta nuoria. Eli itse motivoituminen piti tässä tapauksessa kohdistaa nuoriso-ohjaajiin. Muutamat kunnista antoi haastateltavalle nuorille jo etukäteen hieman korvausta haastattelusta esimerkiksi elokuvalipun, mikä tietysti kannusti nuoria sitoutumaan haastatteluun. Itse annoin myös jokaiselle nuorelle kiitokseksi karkkipussin haastattelun päätteeksi. Tässä tapauksessa en kuitenkaan koe asiaa lahjonnaksi, joka vaikuttaisi millään tavalla tutkimukseen.

Nuorten haastattelut sovin monin eri käytännöin. Muutamat haastattelut sovittiin niin, että nuorisotyöntekijä etukäteen sopi nuorten kanssa haastattelut minun aikatauluuni soveltuvasti. Useassa kunnassa nuorisotyöntekijöiden panostus ei ollut näin aktiivista vaan minä sovin ajankohdan, jolloin tulen nuorisotilalle ja vasta siellä etsitään sopivia nuoria haastatteluun. Parissa kunnassa nuorisotyöntekijä oli hieman jo hahmotellut haastatteluun sopivia nuoria, jotka olivat silloin nuorisotilalla. Tällöin itse pääsin suorilta tekemään haastattelun. Parissa kunnassa ei haastatteluja varten ei oltu tehty etukäteisvalmisteluja. Näissä tapauksissa itse hankin sopivat haastateltavat nuoret. Minun piti varmistaa nuoren ikä, onko hänellä ollut kokemusta edustuksellisesta vaikuttamisesta ja onko hän ennen kaikkea kiinnostunut osallistumaan haastatteluun. Motivointina käytin taas karkkipussia, ja aika moni sen ansiosta suostui tutkimukseen. Haastateltavien etsimiseen ja motivointiin työhön tuplasti enemmän aikaa kuin itse haastatteluihin. Onneksi itse olen nuoriso-ohjaaja, jolloin vieraiden nuorten lähestyminen ei tuota ongelmia ja saan kontaktin nuoriin.

Nämä haastateltavien erilaiset hankintatavat mielestäni johtivat siihen, millaisia nuoria haastatteluihin tuli. Nuorisotyöntekijöiden etukäteen sovitut nuoret olivat aktiivisia ja sanavalmiita. Heillä oli paljon harrastuksia vapaa-ajallaan. Niitä nuoria, joita ei ollut etukäteen pyydetty haastatteluun voisi luonnehtia vähemmän aktiivisiksi nuoriksi. Heillä ei ollut aiheeseen niin paljon sanottavaa kuin edellä mainitulla nuorten ryhmällä. Uskon, että heidän isoin syynsä haastatteluun

suostumiselle oli lähinnä karkkipussin vuoksi, eikä sen takia että he halusivat kertoa mielipiteensä osallisuudesta. En pidä tätä kuitenkaan tutkimusta huonontavana asiana vaan pikemminkin se loi monipuolisemman haastatteluaineiston. Tarkoituksena oli juurikin saada mahdollisimman hyvin erilaisia nuoria haastatteluihin.

Haastateltavasta riippuen mukaan mahtui paljon vapaata keskustelua aiheesta ja paljon tarkentaviakin kysymyksiä. Monelle nuorelle osallisuuden käsite ei ollut tuttu. Tällöin jouduin esittämään asioita uudella tavalla ja selittää kysymyksiä tarkemmin, mitä olin etukäteen ajatellut. Monesti nuoret ajautuivat aiheesta ohi kertoen paljon muutenkin elämästään. Haastatteluissa oli mielestäni vaikeinta pitää suhteellisen neutraali asenne tutkittavan vastauksiin. En halunnut johdella haastattelua, mutta välillä huomasin nuoriso-ohjaajan identiteetin puskevan esiin enemmän kuin tutkijan. Oli vaikeaa olla kommentoimatta vastauksia, kun on työssään tottunut kannustamaan nuoria ottamaan rohkeasti kantaa omiin asioihinsa.

BIKVA-mallin mukaisesti seuraavaan haastattelukierrokselle oli saatava aineisto edelliseltä ryhmältä. Tämä ei kuitenkaan täysin toteutunut, koska kaikkia nuorten haastatteluja en saanut järjestettyä ennen työntekijöiden ja johtoryhmän haastatteluja. Sain kuitenkin riittävän määrän nuorten haastatteluja pohjaksi. Nuorten haastatteluista saatu aineisto oli lopulta kuitenkin suhteellisen tasaista, eikä suuria vaihteluita eri haastateltavien välillä ollut. Luulen, ettei aineiston epätäydellisyys merkittävästi muuttanut haastatteluprosessin kulkua.

4.6 Tutkimusetiikka nuoria tutkiessa

Lapset ja nuoret kuuluvat lainsäädännön mukaan suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen. Tutkimukseen osallistumiseen vaaditaan huoltajan lupa. Nuorta ei kuitenkaan voi pakottaa tutkimukseen vastoin hänen tahtoaan, vaikka huoltajan lupa olisikin. Eri maissa on erilaisia käytäntöjä siitä, kuinka vanha nuoren tulee olla, ilman että hänen huoltajaltaan tarvitaan myös suostumus. Suomessa ikära-

joja on säädetty lääketieteelliseen tutkimukseen. Lääketieteessä 15-vuotiaana nuori saa itsenäisesti päättää tutkimukseen osallistumisensa, jos siitä on nuorelle suoraa terveydellistä hyötyä. Kuitenkin osallistumisesta tulee ilmoittaa huoltajalle. Jos suoraa terveydellistä hyötyä ei tutkimuksesta ole, tulee myös huoltajalta saada lupa alaikäisen nuoren osallistumiseen. (Kuula 2006, 147–149.) Lapsen oikeuksien sopimuksen 13 artiklan mukaan lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991).

Muilla tieteenaloilla ei ole lailla säädettyjä rajoja ikärajoista. Välillä tutkimuksissa sovelletaan lastensuojelulakia ja tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimusta tehdessä pääasia on, että kunnioitetaan nuoren omaa päätöstä osallistumisestaan. Lastensuojelulain mukaan 12-vuotiasta on kuultava häntä koskevissa asioissa. Nuori voi itse päättää osallistuuko tutkimukseen vai ei. Jokaisen tutkijan tulisi tapauskohtaisesti miettiä ikärajoja, vaikka nuori itse olisikin valmis osallistumaan tutkimukseen. Nykyaikana tuntuu, että varminta on kysyä huoltajien lupa, näin välttyään mahdollisilta ikäviltä sekaannuksilta. (Kuula 2006, 149–150; Lastensuojelulaki 2007/417.)

Aina pelkkä ikä ei riitä määrittelemään nuoren kypsyttä osallistua tutkimukseen. Tutkijan pitää itse arvioida, onko nuori riittävän kypsä antamaan suostumuksen tutkimukseen vai pitääkö myös huoltajalta saada lupa. Omassa tutkimuksessani pyysin jokaiselta haastateltavalta nuorelta ja hänen huoltajaltaan kirjallisen suostumuksen osallistumisesta. Kaikki haastateltavat ovat yli 15-vuotiaita, mutta koen kuitenkin huoltajien suostumuksen tärkeäksi. Vaikka haastatteluissa ei käsitellä juurikaan kovin henkilökohtaisia tai herkkiä asioita, on huoltajien suostumuksen saaminen myös hyvien tapojen mukaista. Jokainen haastateltava nuori allekirjoitti suostumuslomakkeen, johon tuli myös huoltajan allekirjoitus, katso Liite 5. (Kuula 2006, 150.)

Opinnäytetyötäni varten haastateltavat nuoret valikoituivat tutkimuksessa olevien kuntien nuorisotilojen kävijöistä. He tiesivät etukäteen hyvin vähän tutkimuksesta, vaikka jokaiseen kuntaan lähetettiin infokirje aiheesta. Tarkoituksena oli, että haastateltavan nuoren kanssa olisi käyty lyhyt keskustelu osallisuudesta. Jokaisen haastattelun aluksi piti käydä tutkimuksen tarkoitus ja käytännön asiat vielä tarkasti läpi. Haastateltaville kerroin, että haastattelutallenteet tuhoetaan

sen jälkeen, kun olen ne litteroinut. Tällöin tutkimusaineistosta tulee anonyymia, eikä haastateltavia voi niistä tunnistaa. Haastateltavilla oli oikeus myös keskeyttää haastattelu, jos he niin halusivat.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on melkein aina suora kontakti haastateltavaan. Tutkimus on ihmisläheistä toimintaa, johon vuorovaikutustilanteet voivat vaikuttaa suorasti tai epäsuorasti. Tutkijan ja tutkittavan kohtaamisessa on kyse institutionaalisesta vuorovaikutuksesta, vaikka haastattelutilanne olisikin ilmapiiriltään rento (Kuula 2006, 139). Nuoria haastatellessa halusin saada omaa ”tutkijan leimaa” hälvennettyä kertomalla olevani ammatiltani nuorisohjaaja, samoin kuin nuorisotilalla työskentelevä nuorelle tuttu aikuinen. Nuoret saattavat kapinoida sitä vastaan, että vieras ihminen kyselee heidän asioistaan. Tärkeää on saada nuorelle tunne, että hänestä ja hänen mielipiteistään ollaan oikeasti kiinnostuneita. Oman roolini avaaminen auttoi selkeästi nuoria hieman rentoutumaan ja eräänlainen instituutionaalinen leima hälveni. Koen, että oma ammatillinen osaamiseni tuki hyvin tutkijan rooliin astumisessa. Osasin olla luonteva nuorten kanssa ja madaltaa tutkimustilanteen jännittävyyttä. Laadullisissa tutkimuksissa tätä tutkijan ja tutkittavan empaattista vuorovaikutussuhdetta hyödynnetään tietoisesti, jotta tutkittavilta saataisiin tietoja, joita he eivät formaaleissa tilanteissa välttämättä kertoisi. (Hirsjärvi ym. 2014, 132.)

5 HAASTATTELUIDEN PROSESSOINTI

Aineiston purkua aloin tekemään heti nuorten haastatteluiden jälkeen. Tämä purkuvaihe kesti pitkään aineiston keruun pitkittymisen vuoksi. Koen tässä vaiheessa epäonnistuneeni, koska olisi ollut helpompaa edetä työssä, jos aineisto olisi saatu nopeammin kasaan. Tällöin analyysia olisi päässyt tekemään aikaisemmin ja aineistoon olisi päässyt vielä syvällisemmin kiinni. Muistiinpanoja tein haastatteluista samalla kun niitä jälkikäteen kuuntelin. Itseäni jarrutti todella paljon myös aineiston litterointi. Litteroinnilla tarkoitetaan esimerkiksi puhutun haastattelun kirjoittamista tekstimuotoon. Koin litteroinnin todella raskaana vaiheena ja työhön ryhtyminen venyi. Aloitin ensiksi tekemään litterointia todella tarkasti, mikä ei ollut tarkoituksenmukaista. En ollut ottanut asiasta tarpeeksi

selvää, joten oletin litteroinnin tekemisen olevan sanatarkkaa puhtaaksikirjoittamista. Onneksi sain tähän opastusta ja loput haastattelut purin aihepähtöisesti, enkä litteroinut tarkasti omaa puhettani joukkoon. Tarkoitukseni ei ollut tehdä analyysiä diskurssianalyysin menetelmin, joten äärimmäisen tarkkaa litterointia puhekäytäntöineen ja puhetaipoinen ei tarvita. Tutkimukseni analyysimenetelmä on lähempänä fenomenologista ja hermeneuttista lähestymistapaa, jossa tutkitaan haastateltavan mielellisiä merkityksiä. (Hirsjärvi ym. 2014, 138; Hirsjärvi ym. 2007, 220; Vilkkä 2015, 137.)

Litteroinnin jälkeen ryhdyin varsinaiseen aineiston käsittelyyn. Aloitin työskentelyn teemojen nostoista ja muistiinpanojen teosta. Aihealueita koodasin teemoittain väriluokitteluiksi litterointimateriaalista. Lisäksi tein erilaisia käsittekarttoja eri aineistosta nousseista aiheista. Aineisto vaati useita läpikäyntejä, koska halusin ymmärtää eri haastatteluissa nousseiden merkityksien yhteyksiä. Koin, että erilaisten menetelmien käyttäminen hyödytti omaa työskentelyäni. Näin pystyin parhaiten ymmärtämään aineistoa ja johtamaan siitä tulkintoja.

5.1 Fenomenografinen analyysi

Tutkimuksessani sovelsin fenomenografista analyysiä. Fenomenografian tutkimuskohteena on se, miten ihmiset kokevat maailmaan ilmiöineen. Analyysivaiheessa tutkijan tarkoituksena on ymmärtää tutkimuskohteen sisäinen rakenne ja sisäiset merkitykset. Fenomenografisessa tutkimuksessa haastattelija pyrkii herättämään haastateltavassa uudenlaista tietoisuutta tutkittavasti ilmiöstä. (Hirsjärvi ym. 2014, 168.)

Fenomenologisessa merkitysteoriassa on ajatus siitä, että ihminen on pohjimmiltaan yhteisöllinen. Merkitykset, joiden valossa todellisuus avautuu, ei ole meissä sisäsyntyisesti vaan niiden syntysija on yhteisö, johon jokainen kasvaa ja kasvatetaan. (Laine 2015, 31.) Haastatteluiden tulisi olla tilanteena mahdollisimman avoimia, luonnollisia ja keskustelunomaisia, jotta ne istuisivat fenomenografiseen näkökulmaan. Kysymysten pitäisi olla sellaisia, että ne ohjaavat haastateltavaa vastaamaan kuvailevasti. Kysymyksien muotoiluun pitäisi asettaa erityistä huomioita, etteivät ne ohjaile haastateltavaa liikaa. Tarkoituksena

on, että haastattelu tuottaa mahdollisimman paljon kertomuksenomaista ja kuvailevaa aihetta koskevaa tietoa. Kehittämistyössäni koin erityisenä haasteena olla ohjailematta haastateltavia liikaa. Nuorten haastatteluissa se oli erityisesti haastavaa, sillä jouduin aika paljon avaamaan asioita, kuten osallisuutta ja vaikuttamista käsitteinä. (Vilkkä 2015, 135.)

6 HAASTATTELUISTA NOUSSUTTA

Haastattelun kohteet ryhminä olivat minulle tuttuja ja heidän maailmansa on minulle työn kautta tullut tutuksi, joten ennen tutkimuksen tekoa pystyin asettumaan heidän asemaansa ja näin hieman aavistelemaan, mitä haastatteluiden tuloksista saattaa ilmetä. Aineiston kautta sain vahvistusta omille ennakkokäsityksille osallisuuden kehityskohdista. Pohdittavia asioita ilmeni todella paljon. Nuorten haastatteluista sain mielestäni tämän kehitystyön tärkeintä aineistoa, joka luo erityisen merkittävän pohjan yhdenvertaisen osallisuuden kehittämiseen.

6.1 Nuorten kokemukset osallisuudesta

Suurin osa nuorista osasi selittää omin sanoin, mitä osallisuus ja yhdenvertaisuus tarkoittaa. Nuorien mielestä osallisuus on mukana olemista, kuulumista johonkin, olemista osana yhteisöä, oman äänen saamista kuuluviin ja vaikuttamista. Yhdenvertaisuuden nuoret määrittivät tasa-arvoksi, samanarvoisuudeksi, kaikkia kohdellaan samalla tavalla, ketään ei vähätellä minkään ominaisuuden takia ja kaikilla olisi samanlaiset mahdollisuudet. Muutama nuori epäröi vastauksissaan. Tämä voi johtua siitä, että he pelkäsivät vastaavansa väärin, vaikka yritin korostaa, ettei väärää vastausta ole. Jos nuori ei selittänyt omin sanoin käsitteitä, kerroin hänelle mitä itse ajattelin niiden tarkoittavan. Yritin tehdä sen mahdollisimman vähällä johdattelulla, mutta kuitenkin siten, että nuori ymmärsi mistä on kyse.

Pyytäessäni nuoria kertomaan heidän kokemistaan vaikuttamisen tilanteista, he lähtivät usein kuvailemaan tilanteita kotoa, koulusta tai harrastuksista. Kotona nuoret kokivat saaneensa useimmiten vaikuttaa sääntöihin. Nuorten haastatte- luissa vanhemmat ilmenivät aikuisina, jotka kuuntelevat nuorten mielipiteitä ja ottavat nämä huomioon. Harrastuksiin liittyvissä tilanteissa nuoret kokivat saa- vansa vaikuttaa paljon omaan tekemiseensä. Monella oli pitkäaikainen harras- tus ja siinä mukana olevat aikuiset ovat tuttuja jo pitkältä ajalta.

Nuorilla ei ole tietoja vaikuttamisen keinoista. Aineistosta nousee esiin forma- leja vaikuttamisen keinoja, kuten koulussa kyselyt, oppilaskunta tai nuorisoval- tuusto. Nuoret eivät kuitenkaan tarkasti tiedä, kuinka niiden kautta pystyy vai- kuttamaan. Pyydättäessä nuoria miettimään kuvitteellista tilannetta, jossa hä- nen pitäisi viedä omaa mielipidettään tai ehdotustaan eteenpäin, kovin moni nuori ei heti pystynyt kertomaan, miten hän lähtisi asiassa etenemään. Jotkut nuoret miettivät, että opettaja voisi viedä asiaa eteenpäin, jos muutosta vaativa asia liittyy kouluun. Jos asia liittyi koulun ulkopuoliseen asiaan, nuoret olivat epävarmoja, miten pitäisi toimia. Useat nuoret esittivät, että lähestymällä suo- raan jotain tuttua aikuista voisi asian saada eteenpäin. Esiin tuli muun muassa kunnanvaltuuston jäseniä, talonmiehiä ja muita kaupungin työntekijöitä. Yhte- neväisenä piirteenä oli, että nuori osasi jollain tavalla yhdistää asian johonkin aikuiseen, jolla saattaa olla kytkös aiheeseen. Esimerkiksi toivomus liikuntapai- kasta olisi helppo sanoa tutulle talonmiehelle. Muutama nuori ottaisi suoraan yhteyttä kuntaan. Pyydättäessä tähän tarkennusta, nuoret joko kohauttivat ol- kapäitään tai sanoivat, että he menisivät kunnanjohtajan puheille suoraan tai laittaisivat sähköpostia. Kunnanjohtaja saattaa olla usein se ainoa henkilö, jon- ka nuoret tietävät kunnan päättävästä elimestä. Nuoret eivät tiedosta muiden toimialajohtajien olemassaoloa. Nuorilla ei ole tietoa kunnan eri yksiköiden toi- mialuejaosta, mikä saattaa lisäksi hankaloittaa mielipiteen viemistä pidemmälle.

”Ja sit se, et jos nuori joutuu ensin ottaa tai puhuu vaikka semmoselle ai- kuiselle, jota ei kiinnosta yhtään ja sit ois joku toine, joka ehkä ottais enemmän sitä, mut sitte jos se on kerran jo torpattu siihen, ni emmä tiä uskaltaako se enää jatkaa sitä ajattelutapaansa, että jos se ei oookaan hyvä.” (Nuori 1)

Nuorisotilat nostettiin yhtenä isona vaikuttamisen mahdollisuutena. Tutuille nuorisotyöntekijöille kertominen tuntui monelle nuorelle luontevalta tavalta ilmaista mielipiteensä. Nuoret uskoivat, että nuorisotyöntekijä myös vie asioita oikeasti eteenpäin. Nuorten luottamus nuorisotyöntekijöihin on usein suurta. Nuoret kertovat heille paljon elämästään muutenkin, joten tällaisten eteenpäin vietävien toiveiden esittäminen on luonnollista. Nuorten osallisuuden kulttuuri on nuorisotiloilla vahvaa. Nuorisotiloilla nuoria kuunnellaan ja heidän mielipiteillään on merkitystä. Tämä heijastuu nuorten uskoon siitä, että nuorisotilat ovat nuorille hyviä kuulluksi tulemisen paikkoja. Uskon nuorisotilojen ja nuoriso-ohjaajien nousevan esiin aineistosta sen takia, että kaikki haastateltavat nuoret olivat nuorisotilakävijöitä. Uskon, että nuorisotiloja henkilökuntineen ei nostettaisi niin paljon esiin aineistossa, joka olisi kerätty pelkästään esimerkiksi koulun kautta.

Koulu vaikuttamisen ja osallisuuden ympäristönä muodostui haastatteluissa hyvin moninaiseksi ja hieman ristiriitaiseksi. Samalla nuorella saattoi olla kokemus siitä, että koulussa kuunnellaan nuoria, mutta silti he epäilivät vaikuttamisen todellista tehoa. Aineistoista nousi selkeästi esiin se, että tuttujen ja läheisten opettajien uskotaan kuuntelevan nuoria aidosti ja nämä veisivät nuorten ajatuksia eteenpäin. Monesti tuntui, että tuntemus kuulluksi tulemisesta riippuu opettajasta. Nuorilla oli selkeästi tiedossa, että kuka opettaja on aidosti kiinnostunut heidän asioistaan ja kuka ei heitä kuuntele tosissaan.

Oppilaskuntien olemassaolon moni nuori nosti esiin haastatteluissa. Haastateltavat olivat tietoisia, että oppilaskunnalle saa ehdottaa asioita eteenpäin vietäväksi. Muutama nuori tiesi, että oppilaskunnan kautta on saatu esimerkiksi kouluruokailua parannettua. He kokivat, että oppilaskuntaan voi viedä hyvin pieniä asioita. Harva kuitenkin oli oppilaskuntaan ollut yhteydessä, jos jokin asia koulussa mietitytti. Monet nuoret toivat esiin koulujen erilaisten kyselyiden ja äänestysten tekemisen. Niissä on käsitelty esimerkiksi kouluajoja ja kokeiden tekoa. Niiden kautta osa tunsi vaikuttaneensa, mutta osa epäroi niiden todellista vaikutusta päätöksentekoon. Pari nuorta nosti esiin sen, että he kokevat opettajien ja rehtorin ajattelevan mielipiteensä kertomisen koulunasioissa kapinoinniksi. Heidän mielestään aikuiset eivät koulussa kuuntele nuoria. Näiden nuorten mielestä aikuiset saattavat ajatella, että nuoret vain valittavat ja vaativat liikaa mielestään.

Nuorisovaltuusto nousi esiin melkein kaikkien nuorten haastatteluista. Muuttamalla nuorella oli kaveri mukana nuorisovaltuustotoiminnassa. Nuorten tietämys nuorisovaltuustosta oli aika suppeaa. He tiesivät, että se käsittelee jollain lailla nuorten asioita ja pyrkii parantamaan paikallisesti nuorten oloja. Nuorisovaltuuston työskentelytavat eivät olleet nuorille tuttuja. Oli hyvin epäselvää, mitä nuorisovaltuusto oikeasti tekee. Useimmat nuoret nostivat esiin, sen että he kokevat nuorisovaltuuston ajavan vain omia tärkeiksi katsomia asioitaan. Nuorisovaltuustolaisen kaverina olo toi sen, että nuoret tiesivät kehen ottaa yhteyttä nuorisovaltuustossa, jos on tarvetta. Muuta yhteydenottotapaa oikein tiedetty. Veikkauksena esitettiin mahdolliset nettisivut. Yksikään nuori ei tuonut esiin asioita, joita he olisivat tienneet nuorisovaltuuston ajaneen. Kukaan ei myöskään kertonut vieneensä nuorisovaltuustolle heitä askarruttavia asioita.

Mielestäni suurin nuorten haastatteluista noussut asia oli se, että nuoret eivät koe tarvetta vaikuttaa. Kaksitoista nuorta kuudestatoista olivat sitä, mieltä ettei heillä ole elämässä suuria epäkohtia. Moni oli tyytyväinen tämän hetkiseen tilanteeseen tai tyytynyt elämänsä sisältöihin, eivätkä he kaivanneet muutoksia. Suurin osa kertoi elämäntilanteensa olevan hyvä. Toisaalta tämä on äärimmäisen hyvä tilanne. On hyvä, että nuoret kokevat elämänsä olevan hyvällä mallilla. Muutama nuori nosti esiin myös sen, ettei heitä kiinnosta vaikuttaa omaan elämäänsä. Mielestäni tästä nousee esiin tärkeä kysymys siitä, että pitääkö osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia tietyllä tapaa väkisin tyrkyttää nuorille?

Useat nuoret kokivat, että he eivät yksin pysty vaikuttamaan tai heitä ei yksilöinä kuulla. He uskovat, että isommalla joukolla vaikuttaminen ja ääneen kuuluviin saaminen on tehokkaampaa kuin yhden nuoren kampanjointi. Aineistosta nousi esiin, että nuorten mielestä isommalla joukolla jonkin asian perustelu on tehokkaampaa. He ajattelivat, että aikuiset saattavat vähätellä yhden nuoren mielipidettä, mutta nuorisojoukkoa aikuiset saattaisivat paremmin kuunnella.

”Vaikuttaminen ei oo kauhean helppoo. Siinä on paljon asioita, mitä pitää miettiä. Pitää olla järkevä kanta, eikä voi olla yksin siinä, pitää olla joku sun puolella.” (Nuori 2)

Otin yhdeksi kysymykseksi sen, miten nuoret kokevat asutuskeskuksien ulkopuolella asuvien nuorten mahdollisuudet vaikuttamiseen. Pääosin nuoret eivät pitäneet syrjemässä asuvien nuorten vaikuttamisen mahdollisuuksia mitenkään erilaisena kuin keskustan läheisyydessä asuvilla nuorilla. Moni koki, että julkinen liikenne toimii suhteellisen hyvin heidän tarpeisiin tai heillä on muita välineitä liikkumiseen tarpeen vaatiessa. Täytyy muistaa kuitenkin, että suurin osa haastateltavista asui lähellä keskustaa. He eivät välttämättä pysty samaisumaan nuoreen, joka asuu taajamien ulkopuolella. Suurin osa haastateltavista koki, että välimatkat eivät ole este osallisuudelle. Muutama nuori kertoi, että heidän mielestään syrjäseutujen nuorten vaikuttamisen mahdollisuudet ovat huonompia. Palveluiden ja tapahtumien puute nousi esiin vastauksissa. Heidän mielestään laajentamalla nuorten palveluita syrjäseuduille taattaisiin paremmat vaikuttamisen mahdollisuudet siellä asuville nuorille. Jos osallistuminen vaatii fyysistä läsnäoloa, on pitkänmatkalaisilla isompi kynnys lähteä liikkeelle.

Yhtenä kysymyksenä oli syrjäytymisvaarassa tai syrjäytyneiden nuorten osallisuuden takaaminen. Miten tällä ryhmällä olisi paremmat mahdollisuudet vaikuttamiseen? Nuoret vastasivat kysymykseen ratkaisukeskeisesti. He kokivat, että syrjäytyneen nuoren olisi ensiksi haettava apua ongelmiinsa. Syrjäytyneiden nuorten tulisi hakeutua palveluihin, jossa heitä kuunneltaisiin. Nuorisopalveluiden rooli syrjäytyneiden nuorten osallistamiseen nousi isona vaihtoehtona. Monien nuorten mielestä syrjäytyneillä on samanlaiset mahdollisuudet osallistumiseen kuin muillakin. Haastatellut nuoret näkivät syrjäytyneiden nuorten elämän aika lailla samanlaisena kuin omansa, eivätkä ajatelleet minkälaisia ongelmia syrjäytyneillä nuorilla saattaa olla osallistumisen esteenä. Sähköisen vaikuttamisen mahdollisuus nousi esiin helppona vaihtoehtona vaikuttamiseen. Nuoret ajattelivat sen olevan hyvä tapa myös syrjäytyneille nuorille, sillä se myöskään vaadi fyysistä läsnäoloa.

Sähköinen vaikuttamisen kysymys tuotti monitahoisia vastauksia. Melkein kaikkien haastateltavien mielestä sähköisen vaikuttaminen tuottaa lisää osallistumisen mahdollisuuksia. Sähköisinä vaikuttamisen menetelminä nousi esiin nettisivut, kyselyt, sähköposti, sosiaalinen media ja sovellukset. Kuntien nettisivut tiedonhakemisen lähteenä nousi esiin parin nuoren kohdalla. Kuitenkin suurin osa haastateltavista ei ollut koskaan käynyt kunnan tai nuorisopalveluiden nettisi-

vuilla. Heidän mielestään niiden olemassaolo on hyvä, jos heille tulisi tarve sieltä jotain tarkistaa. Sivuuilla voisi olla myös jonkinlaista kyselyä toiminnasta. Nuoret eivät kuitenkaan osanneet sanoa, että vastaisivatko he kyselyihin, jos sellaisia nettisivuilla olisi.

Muutama nuori ajatteli, että sähköpostin lähettäminen olisi hyvä keino vaikuttamiseen. Sen ajateltiin olevan virallinen kanava. Sähköpostin käyttäminen ei ole nuorille kuitenkaan kauhean tuttua. Harva nuori käytti sitä. Epäröintiä oli myös kenelle sähköposti pitäisi osoittaa, että oma mielipide menisi perille. Sosiaalinen media on nuorille tuttu ja arkinen ympäristö. Vain yksi nuori sanoi, ettei käytä sosiaalista mediaa. Sosiaalinen media nähtiin hyvänä tapana tuoda esiin itselle tärkeitä asioita.

Esitin nuorille kysymyksen, että mitä he ajattelisivat nuorten vaikuttamiseen kehitellystä sovelluksesta. Moni nuori oli aluksi sitä mieltä, että se voisi olla hyvä ajatus. Kun he miettivät asiaa pidemmälle, he olivat sitä mieltä, että sovellus vaatii todella paljon työtä toimiakseen. Nuoret eivät uskoneet, että kovin moni lataisi sovellusta. Nuorilla on käytössään jo ennestään monia sovelluksia, joita he käyttävät. Sovellusten keskinäinen kilpailu on kova, eikä sovelluksen lataaminen ole nuorille itsestäänselvyys. Lataamiseen tulee olla hyvä syy. Tiedän, että ainakin kahdella kaupunkiseudun kunnan nuorisopalveluilla on oma sovellus. Kysyin näillä paikkakunnilla nuorilta, että tietävätkö he sovelluksesta ja ovatko käyttäneet sitä. He eivät olleet kuulleet sovelluksesta aikaisemmin, vaikka olivat nuorisotilojen käyttäjiä. Ennakoon olisi voinut luulla, että nuorisopalveluiden sovellukset olisivat tuttuja nuorille. Tämä osoitti sen, että sovelluksien saaminen nuorien käyttöön on haastavaa.

Sovelluksen pitäisi olla todella yksinkertainen ja kutsuva. Sen markkinointiin tulisi panostaa todella paljon. Sovelluksen tulisi nousta eräänlaiseksi yleiseksi ilmiöksi, että nuoret lataisivat ja käyttäisivät sitä. Muutaman nuori ajatteli, että sovelluksen käyttämisestä pitää nähdä konkreettisesti, mitä sen avulla on saatu aikaiseksi. Siihen pitäisi saada siis esimerkkejä nuorten ideoista, jotka ovat sovelluksen kautta edenneet toteutukseen saakka. Nuoren tulee kokea, että sovelluksesta saatava hyöty on niin suuri, että sen haluaa ladata. Sosiaalisen median maailmassa monien sovellusten käyttöikä on lyhyt. Ne voivat olla hetken

pinnalla, mutta jos se ei ole tarpeeksi vetovoimainen, sen käyttö vähenee ja lopulta sovellus poistetaan. Haastateltujen nuorien mielestä sovelluksen parhaita puolia voisi olla anonyymiys. Se voisi madaltaa kynnystä kertoa mielipiteensä tai ehdotuksensa. Anonymiteetti tuo kuitenkin myös negatiivisia puolia, mitä nuoretkin haastatteluissa jo pohtivat. He toivat esiin mahdollisuuden sovelluksen käyttämisen tahalliseen häiriköintiin. Jotkut nuoret voisivat käyttää sovellusta vain pyrkiäkseen ärsyttämään epäkohteliaalla käytöksellä. Loppujen lopuksi en usko, että sovellus tavoittaisi laajaa joukkoa nuoria. Kuten haastatellut nuoret ajattelivat, sovelluksen lataisivat ne nuoret, joita aidosti kiinnostaa vaikuttaminen muutenkin elämässä.

6.2 Nuorisotyöntekijät osallisuuden monimuotoisuuden puolestapuhujina

”Yhdenvertainen osallisuus on sitä, että kaikilla on samanlaiset mahdollisuudet olla missä tahansa. Sitä ei määritellä mitenkään niin, että tietyn tyyppiset nuoret sais olla vain mukana jossain jutussa.” (Nuorisotyöntekijä 1)

Nuorten pitäisi olla tietoisia osallisuuden mahdollisuuksista ja heidät pitäisi saada kiinnostuneiksi vaikuttamisesta. Pitää luoda tilanne, missä se on mahdollista ja se pitää tehdä mahdollisimman houkuttelevaksi. Nuorella pitäisi olla helppoa olla osallisena. Osallisuuden pitäisi olla nuoren lähellä ja mahdollistaa yhdessä tekemisen ajatuksen. Osallisuuden käytännön tasa-arvoisuus on se, mihin nuorisotyössä tähdätään. Kaikkialla se ei kuitenkaan toteudu.

Nuorisotyöntekijät nostivat vahvasti esiin nuorisotyön ja nuorisotyöntekijöiden arvostuksen puutteen. He kokivat, ettei heidän työnsä ole edelleenkään arvostettua. He nostivat esiin kysymyksen, että miten nuoria voidaan arvostaa, jos nuorisotyötäkään ei arvosteta. He rinnastivat nämä kaksi asiaa toisiinsa. Nuorisotyöntekijöiden mielestä ensin pitäisi saada nuorisotyön arvostus korkealle tasolle, ennen kuin nuoria ja heidän mielipidettään aletaan arvostamaan. Jos nuorisotyötä arvostettaisiin tarpeeksi, niin heidän mielestä se parantaisi nuorisotyön vaikuttavuutta. Nuorisotyöntekijät näkivät arvostuksen puutteessa myös valoisan puolen. Nuoret luottavat nuorisotyöntekijöihin ehkä juuri sen takia, että he ovat lähempänä nuoria ilman iso auktoriteettista valtaa. Haastatteluissa

nousi esiin, että kunnissa tuntuu olevan nuorten osallisuus esillä, mutta se koetaan käytännössä hyvin näennäisenä. Nuorten mielipiteitä halutaan kuulla, mutta käytännössä niihin ei reagoida.

”Miksi haetaan tällaista imagoa, jos sitä tosissaan ei haluta? Sanahelinää, että kuunnellaan nuoria, otetaan huomioon. Totuus on jotain muuta.”
(Nuorisotyöntekijä 1)

Nuorisotyöstä liikkuu heidän mielestään edelleen vanhoja myyttejä. Nykyään tehdään erilaista nuorisotyötä kuin esimerkiksi 20 vuotta sitten, jolloin nykyiset päättäjät ovat voineet olla nuorisotilakävijöitä. Päättäjiä ja viranhaltijoilla saattaa olla käsitys, että nuorisotyöntekijät ovat kouluttamattomia, vaikka todellisuudessa monella on korkeakoulututkinto. Työtä pitää tehdä tutuksi ja tuoda esiin se, ettei nuorisotyö ole pelkästään biljardin peluuta vaan työllä on oikeaa sisältöä. Nuorisotyöntekijöillä oli kokemus myös niistä päättäjistä, jotka ovat aidosti kiinnostuneita nuorten asioista. Suurin osa päättäjistä on kuitenkin sellaisia, joilla ei ole käsitystä nuorten elämästä tai ajatuksista. Nuorisotyöntekijöiden mielestä tällaisilla päättäjillä saattaa olla nuorista hyvin negatiivinen kuva, joka on saattanut muodostua häiriköivien nuorten takia.

Nuorisotyöntekijät olivat sitä mieltä, että nuoret ovat Tampereen kaupunkiseudulla maantieteellisestä näkökulmasta katsottuna eriarvoisia. Maaseudulla ja keskuksien ulkopuolella asuvat nuoret ovat eri asemassa kuin keskuksien lähellä asuvat. Julkisen liikenteen vähyys näkyy heidän mielestään nuorten osallisuudessa. Keskustassa asuvat nuoret pääsevät helposti kulkemaan ja osallistumaan. Erilaiset asuinalueet vaikuttavat nuorten osallisuuteen. Sosioekonomiset erot näyttäytyvät eri alueiden välillä. Sähköisen vaikuttamisen mahdollisuudet voisivat auttaa syrjemmässä asuvia nuoria. Haastateltavien mielestä se voisi olla nuorille luonteva tapa. Jos kyseessä olisi sovellus, sen pitäisi olla yksinkertainen. Mieluusti sellainen, jossa voitaisiin noudattaa ”yhden luukun periaatetta” eli yhdessä ympäristössä oli kaikki oleelliset palvelut. Ideaalitalanne olisi se, että palvelu saataisiin luotua sellaiseen verkkoympäristöön, missä nuoret ovat jo valmiiksi. Nuorisotyöntekijät korostivat myös, että usein nuorilta nuorille tehty toimii parhaiten. Jos nuoret itse suunnittelisivat palvelun, olisi sen oletettu käyttöaste ehkä suurempi kuin jos se olisi tehty aikuisvetoisesti. Sähköisen vai-

kuttamisen yhdeksi esteeksi haastateltavat nostivat kuntien huonon välineistön. Kaikissa nuorisotyöntekijöillä ei ole älypuhelimia käytössä, jotka mahdollistaisivat sosiaalisen median ja muiden sovellusten käytön.

Nuorisotyöntekijöiden mielestä nuorten osallisuuden takaamiseen olisi koululla erityinen asema. Nuorisotyön ja koulun välinen yhteistyön merkitys nousi haastatteluissa vahvasti esiin. Nuorisotyöntekijöiden kokemus kouluyhteistyön tekemisestä oli kuitenkin vaihteleva. Sen koettiin olevan hyvin erilaista eri koulujen ja paikkakuntien välillä. Joidenkin koulujen kanssa yhteistyö on ollut jo pitkään hyvää, mutta ilmeni että yhteistyön tekeminen voi hyvin vaihtelevalla tasolla. Nuorisotyöntekijöiden mielestä kaikissa kouluissa yhteistyö nuorisotyön kannalta ei ole ollut mahdollista. He nostivat esiin, etteivät tunne nuorisotyön olevan tervetullut automaattisesti aina kouluille. Nuorisotyön ja koulujen yhteistyön lisäämisellä voitaisiin kuitenkin saavuttaa paljon enemmän. Molempien tahojen resurssit yhdistämällä voitaisiin kehittää nuorten osallisuutta isoin harppauksin. Nuorisotyöntekijät ideoivat, kuinka nuorten osallisuuden tunteita voitaisiin saavuttaa esimerkiksi tapahtumajärjestämällä. Koulun kanssa yhteistyössä tehtävällä tapahtumajärjestämisen kurssilla nuoret saisivat kokea arjen osallisuutta ja onnistumisia. Tämänlainen oppiminen hyödyttäisi varmasti niitä oppilaita, joille perinteinen opetus ei ole niin soveltuvaa.

Haastatteluissa tuli esiin, että nuorisotyöntekijöiden mielestä nuoret ovat väsyneitä vapaa-ajallaan. Nuorilla tuntuu olevan nykyään kovat vaatimukset arjessa ja vapaa-ajan suorittaminen ei houkuttele. Kenties siksi osallistuminen on heikkoa. Tässä yhteydessä nousi esiin myös se, että vaikka nuorten toivomia tapahtumia järjestetään, eivät nuoret osallistu niihin. Jos nuoret olisivat itse alusta lähtien mukana tapahtumien järjestämisessä, kenties isompi määrä nuoria myös osallistuisi niihin. Nuorisotyöntekijät tässä kohtaa myönsivät, että kuinka paljon nopeampaa on itse järjestää kuin antaa nuorille järjestämisvastuu. Tämä on varmasti kaikille nuorisotyön ammattilaisille tuttu ja iänikuinen dilemma.

Nuorisotyöntekijät muistuttivat, että osallisuus ei ole pelkästään vaikuttamista. Arjen osallisuus on matalan kynnyksen osallisuutta. Se, että nuori saa päättää esimerkiksi nuorisotilan perjantai-illan ruuasta, voi tuottaa nuorelle ison osallisuuden tunteen. Aina ei tarvitse tehdä mitään suurta tai olla mukana jossain

päättävässä elimessä, että voisi kokea osallisuuden tunnetta. Nuorisotyöntekijöiden mielestä kunnissa on liian paljon nojattu nuorisovaltuustoon. Sen olemassaololla kuitataan nuorten osallisuus. Nuorisovaltuustolle on ehkä annettu myös liikaa valtaa nuorten mielipiteen edustamisessa. Nuorisovaltuustolaiset koetaan olevan tietyn tyyppisiä nuoria, niitä jotka pärjäävät hyvin koulussa ja haluavat vaikuttaa jo varhain isommassa mittakaavassa. Muunlaiset nuoret muodostavat kuitenkin ison joukon, eikä heitä kuulla yhtä hyvin. Nuorisovaltuuston kuulemisessa saattaa piillä se vaara, että se tuottaa hyvin kapeassa näkökulmassa nuorten ajatuksia. Jos heiltä esimerkiksi kysytään mielipidettä jalkapallokentän rakentamisen tärkeydestä ja kukaan jäsenistä ei harrasta jalkapalloa, voi nuorisovaltuusto olla sitä mieltä, ettei kenttää tarvita. Haastatteluissa kävi ilmi, että nuorisotyöntekijöiden mielestä nuorisovaltuustotoimintaa tulisi kehittää entistä paremmin juuri kuulemaan laajemmin muita nuoria. Nuorisovaltuuston rooli voisi olla enemmän demokratiakasvatuksellinen. Se voisi pyrkiä kannustamaan nuoria kiinnostumaan politiikasta ja äänestämään.

Nuorten tarpeisiin vastaaminen todettiin haastavaksi. Nuoruus on ikävaiheena nopea tempoista, trendit ja mielipiteet vaihtuvat nopeasti. Tämä aiheuttaa sen, että nuorten esiin tuomiin asioihin pitäisi pystyä tarttumaan heti. Vaikka nuorten palautteen perusteella olisi aloitettu tekemään jotain, ei kyseinen nuori välttämättä ehdi lopputulosta näkemään. Kunnan byrokratia on hidasta. Prosessin aikana on kyseessä ollut asia jo voinut mennä ohi ja seuraava pinnalla oleva asia jo syntynyt. Nuorisotyöntekijät nostivat esiin nuorisotyön määrärahojen niukkuuden. Pienikin nosto budjetissa voisi edesauttaa nopeampaa reagointia nuorten toiveisiin. Aina raha ei ole kuitenkaan ainut hidaste vaan sitä on myös kuntien omat käytännöt. Luvan saaminen eri asioihin saattaa kestää luonnottoman kauan tai asioita kielletään tekemästä. Esimerkkinä nostettiin nuorisotilan seinän maalaus. Nuoret olisivat itse halunneet maalata seinän, mutta siihen ei annettu lupaa. Maalauksen saivat tehdä vain ammattilaiset. Tällaiset tilanteet johtavat siihen, että asioita tehdään nuorisotyössä vähän kuin salaa. Sitten toivotaan, ettei kukaan huomaa vääränlaista menettelytapaa. Jos asiasta jäädään kiinni, ei asiassa nähdä nuorten osallisuuden näkökulmaa vaan väärin tehty lupaprosessi.

Yksi iso asia, minkä nuorisotyöntekijät nostivat esiin, on osallisuuden tarpeen tunnistaminen. Kaikilla nuorilla ei ole halua päästä nuorisovaltuuston kautta vaikuttamaan. Nuoret ovat yksilöitä. Jos heitä ei kiinnosta nuorisopalveluiden toiminta, niin onko heidän osallisuutensa jossain muualla? Jotkut nuoret saavat osallisuuden kokemuksia harrastusten kautta. Joitakin nuoria saattaa kiinnostaa vaikuttaa koulussa. Osallisuuden pitää kiinnittyä siihen ympäristöön, missä nuori elää. Nuoria ei pidä väkisin osallistaa. Nuorisotyö ei ole se ainoa paikka, missä nuori voi kokea osallisuutta. Nuorella voi olla jokin muu kanava, missä hän tuntee olevan osa yhteisöä ja pääsee vaikuttamaan. On myös paljon sellaisia nuoria, jotka eivät halua vaikuttaa. Heitä ei kiinnosta vaikuttaminen millään tasolla.

”Tunnistetaan tarve. Eikä panikoida, että osallistetaanko me kaikki. Milloin ne haluaa itse osallistaa itse itsensä ja me reagoidaan siihen nopeasti. Ideaalitilanne on se, että nuoret sanoo, me halutaan tää ja tää, että harjoiteltaisiin sitä ”kyllä-kulttuuria”, ”let’s make it happen”. (Nuorisotyöntekijä 2)

6.3 Nuorisotyön johtoryhmä ja osallisuuden tahtotila

Johtoryhmä määritteli yhdenvertaisen osallisuuden niin, että kaikki pystyisivät tuomaan mielipiteensä julki, jos itse niin haluavat. Osallistumisen mahdollisuus ei saisi olla mistään sosiaalisesta tekijästä tai asuinpaikasta riippuvainen. Osallisuuden tason pitäisi olla ikätasoon ja rajoittavuuksiin nähden sellaisella tasolla, että yksilö pystyy siihen osallistumaan. Vaikka yksilöillä on erilaiset lähtökohdat osallisuuteen, on heillä siihen samanlainen oikeus. Nuorisotyöllä pitäisi olla selkeä tietoa, minkä avulla pystytään toimimaan mahdollistaen kaikkien osallistuminen. Pitäisi olla tieto niistä esteistä, jotka rajoittavat osallistumista. Esteiden poistaminen luo sen tilanteen, että yksilölle jää valinnan vapaus. Osallistuuko vai ei. Näin nuorisotyö ei ole luonut raja-aitoja osallisuuden toteutumiseen.

”Nuorisotyön tehtävänä on antaa se mahdollisuus. Nuorten tehtävänä on päättää, haluaako osallistua ja olla mukana. Meidän on tehtävä se mahdollisimman helpoksi ja mahdollisimman monelle saavutettavaksi.” (Johtoryhmän jäsen 1)

Johtoryhmä oli sitä mieltä, että nuorten tunne vaikuttamisen epäonnistumisesta voi johtua nuorten epätietoisuudesta. Ongelmana saattaa olla, että päätöksiä ei

tuoda niiden tietoisuuteen, jotka ovat sitä alun perin toivoneet. Nuorten kuulemista tapahtuu, vaikka kaikki asiat eivät toteudukaan niin kuin nuoret olisivat halunneet. Nuoret saattavat mustavalkoisesti ajatella, että heitä ei kuunnella, jos heidän ideansa eivät mene täydellisinä läpi. Nuorille pitäisi enemmän avata päätöksentekoa ja pitäisi pystyä perustelemaan, mihin päätökset perustuvat. Myös nuorisovaltuustotoiminnassa on huomattu tämä kehitystarve. Nuorisovaltuuston on todettu ajattelevan, ettei heitä ole kuultu. Päätöksentekoprosessia tulisi avata niin, että nuoret tiedostaisivat, että heitä kuunnellaan aidosti.

Nuorten vaikuttamisen tunteeseen vaikuttaa myös hidas päätöksenteko, joka tuli myös työntekijöiden haastatteluissa esiin. Nuoren elämä on nopeaa ja kunnan päätöksenteko on taas todella hidasta. Harva nuori muistaa enää toivetaan, jos se toteutuu vasta kahden vuoden päästä. Voi olla myös, ettei nuorta enää kiinnosta kyseinen asia, vaikka se olisikin toteutunut. Johtoryhmän mielestä järjestelmää tulisi muuttaa niin, että nuorten toiveisiin voitaisiin vastata nopeammalla aikataululla. Pitääkö aina olla nuorisovaltuusto, joka esittää nuorten toiveita kunnalle? Voitaisiko löytää joku muu nuorisoryhmä ja joku muu taho, joka pystyisi ketterämmin toteuttamaan nuorten toiveita kuin kunta? Toki kunnan käsissä paljon isoja päätöksiä, jolloin nuorten on hyvä olla siinä päätöksenteossa myös mukana. Yhdessä kunnassa oli suunnitelmissa saada budjettiin raha, joka olisi täysin korvamerkitty nuorten toiveisiin vastaamiseen. Se mahdollistaisi nopean reagoinnin ilman, että tarvitsisi kysellä sen erityisempiä lupia.

Johtoryhmä nosti esiin osallistavan budjetoinnin. Sillä tarkoitetaan toimintatapaa, jossa asukkaat otetaan mukaan yhteisiä verovaroja koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Osallistuvaa budjetointia voidaan käyttää monissa erilaisissa tilanteissa, monenlaisten tarpeiden ja ongelmien ratkaisemisessa. Sitä voidaan hyödyntää, kun suunnitellaan ja tehdään päätöksiä esimerkiksi investoinneista tai palveluista. Osallistuva budjetoinnin soveltaminen voisi tuoda nopeutta nuoria koskevaan päätöksentekoon. Joillakin kunnilla on ollut aikaisemmin mahdollisuus reagoida nuorten toiveisiin oma budjetin sisällä. Nyt talous on niin kireä, että määrärahat ovat kiinnitetty perustoiminnan ylläpitämiseen. (Kuntaliitto 2017, 4.)

Yhdessä kaupunkiseudun kunnassa on pyritty siihen, ettei nuorisovaltuusto ole aina se ensisijainen nuorten ryhmä, jolta kysytään. Kuulemista on tehty muun muassa kysymällä asiaa koskevan alueen koulujen nuorilta. Johtoryhmän haastattelussa nousi esiin jälleen yhteneväisyys nuorisotyöntekijöiden haastatteluun. Johtoryhmän mielestä nuorisovaltuusto ei voi olla aina se ainoa nuorten ryhmä, jolta asioita kysellään. Jos nuorisovaltuuston jäsenistöllä ei ole harrastuneisuutta esimerkiksi skeittaukseen, ei se ole oikea kertomaan mielipidettä, millaiseksi uusi skeittiparkki tulisi rakentaa.

”Pitäis olla yleissivistykseen kuuluva asia, kuuluu kouluun. Ihan pienestä pitäen opetetaan, että sulla on oikeus sanoa mielipitees ja tulla kuuluksi. Pitää lähteä sisäsyntyisesti, että sitä uskallettaisiin sanoa ja sanottaa omia toiveita ja uskottaisiin että tullaan kuulluksi. Nuorisotyön ammattimaisuuteen kuuluu, että arkipäiväisessä kanssakäymisessä osaa poimia niitä mielipiteitä eikä nuori edes huomaa, että tässä on jotain osallisuutta.”
(Johtoryhmän jäsen 2)

Yhdellä paikkakunnalla on haastateltavan mukaan tehty pitkään yhteistyötä koulujen kanssa. Kyseisen paikkakunnan nuorisopalvelut on ottanut roolin osallisuuskouluttajana ja vieneet oppeja opettajille, jotka ovat vastuussa oman koulunsa oppilaskuntatoiminnasta. Opettajille järjestetään koulutusta pari kertaa vuodessa. Opit osallisuudesta valuvat hukkaan, jos opettaja ei tiedä, mistä on oikeasti kyse. Tällaista työtä on tehty pitkään ja se on koettu erittäin hyödyttäväksi. Näin nuorisotyö on saanut liittolaisen koulun sisään, joka tietää mitä osallisuus pohjimmiltaan on. Toisella paikkakunnalla on toiminut lasten parlamentti, jossa 4.–6. luokkalaiset pääsevät vaikuttamaan. Kaikista paikkakunnan kouluista on edustus lasten parlamentissa. Tämän kautta lapset tuovat esiin yhteisiä asioita niin kouluun kuin muihin asioihin kunnassa. Kyseessä ei ole vain pienen ryhmän vaikuttamista vaan vähintään kerran vuodessa järjestetään kaikille 4.–6. luokkaisille täysistunto, jossa kuullaan entistä laajemmin lapsia. Lasten parlamentin kautta on syntynyt paljon uusia asioita. Sen on koettu olevan hyvä malli, joskin teettää työtä toimiakseen. Tässäkin muodossa vaikuttaa se, että kuinka koulussa on vaikuttamista käsitelty. Niissä kouluissa, jossa opettajat ovat aktiivisia osallisuuden parissa, on myös aktiivisempia lapsia. Tällaisten osallisuuskumppanuuksien kehittämiseen täytyisi panostaa. Nuorten ja lasten osallisuus ei voi olla vain yksi tapahtuma vaan osallisuuden pitää olla arjessa mukana.

Johtoryhmä kokee, että yhtä lailla viranhaltijoita tulisi kouluttaa osallisuuden käytäntöihin. Yhdellä paikkakunnalla tällaista työtä on yritetty tehdä. Siellä on toiminut osallisuusverkoston nimellä ryhmä, jossa on eri yksiköistä ihmisiä, joiden työhön edes vähän sisältyy nuorten mielipiteiden kuuleminen. Heille on annettu keinoja, kuinka nuoria kuullaan mahdollisimman helposti. Viranhaltijoiden kouluttaminen osallisuuden huomioimiseen on haastavaa, sillä työntekijöiden vaihtuvuus eri yksiköissä on suurta. Osallisuuden tulisi kytkeytyä osaksi työtehtäviä ja sen tulisi tulla ylhäältä annettuna. Johtotason tulisi näyttää esimerkiksi, että osallisuus kuuluu kaikille työkuvasta riippumatta. Johtotason vastuulla on mielestäni perustella osallisuuden tärkeys ja osoittaa sen tuomat hyödyt organisaatiolle.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että nuorten mielipidettä on alettu arvostamaan yhä enemmän. Kuntien lautakunnissa olevat nuorisovaltuuston edustajat ovat tuoneet uusia näkökulmia päätöksentekoon. Kuitenkin halutaan kuulla nuoria laajemmin kuin nuorisovaltuuston kautta. Ennen on saatettu ajatella, ettei nuorilla ole mielipiteitä niin sanotuista aikuisten asioista. Nyt on herätty siihen, että päätökset juuri koskevat nuoria. Miten kunnassa esimerkiksi rakennetaan tulevaisuudessa vaikuttaa enemmän nykyisiin nuoriin kuin nyt päättävässä asemassa oleviin aikuisiin.

Johtoryhmän mielestä kukaan ei enää uskalla sanoa, ettei nuoria tulisi kuunnella. Se mielletään jo noloksi, jos on nuorten kuulemista ja osallisuutta vastaan. Kuitenkin käytännössä nuorten kuuleminen ontuu, vaikka teoriassa osallisuutta kannatettaisiin. Osallisuuden tulisi olla rutiininomaista kuntaorganisaatiossa ja näkyä käytännössä. Osallisuuden tulisi olla vilpittöntä ja koko kuntatasolla pitäisi olla osallisuusajatus mukana. Pitäisi laajemmalti miettiä erilaisia osallisuuden menetelmiä, kuinka saataisiin kaikki kuntalaiset osallistettua. Uuden kuntalain mukana osallisuus nousi suurena kokonaisuutena esiin, mutta sen käytäntöönpanossa tunnetaan olevan isoja haasteita. Aikaisemminkin on kuntalaisille annettu mahdollisuus kuulemiseen ja vaikuttamiseen, mutta harva sitä käyttää. Järjestettyihin kuntalaisiltoihin ei saada ihmisiä paikalle. Tässä on samanlaista ilmiötä nähtävissä, mitä nuorten kuulemisessa. Henkilökohtaisen kontaktin kautta saadaan ihmisiä tulemaan tapahtumiin, mutta se toimintatapa vaatii todella paljon työtä. Jos asia herättää suuria tunteita, silloin saadaan ihmisiä liik-

keelle. Tiedottamiseen pitäisi panostaa, niin etukäteen kuin päätöksenteon jälkeen. Osallisuuden toteuttamiseen ei ole työaikaa, eikä siihen silloin pystytä panostamaan. Osallisuus jää silloin teoreettiselle tasolle ja se kuitataan tehdyksi pintapuolisesti.

Haastattelussa keskusteltiin tilanteista, joissa kunta pyrkii eräällä lailla säätelemään osallisuutta. Eräällä paikkakunnalla järjestettiin mielenilmaus, jossa kuntalaiset ottivat kantaa kunnan päätökseen. Sinne toivottiin kunnan edustusta paikalle, mutta asianomaisia työntekijöitä kiellettiin kunnan taholta menemästä sinne. Mielenilmaisuksen järjestämistä paheksuttiin kunnassa siinä määrin, etteivät työntekijät saaneet mennä edes omalla vapaa-ajalla paikalle. Siitä nousi tunne, että vaikuttaminen on pinnallista. Kunta haluaisi säädellä, miten ja mihin saa vaikuttaa. Kunnan työntekijät eivät saa myöskään mennä kansalaisjärjestöjen tapahtumiin puhumaan, sillä perusteella, ettei siellä ole edustusta kaikista paikkakunnan järjestöistä. Tällöin se ei ole tasapuolista kunnan mukaan. Toki tasavertainen kohtelu toisi sen, että kaikkiin eri järjestöjen tapahtumiin pitäisi saada kunnan edustus. Kyseisen paikkakunnan johtoryhmän jäsen oli sitä mieltä, että tällainen toimintapa ei kannusta järjestöjä aktiivisuuteen.

Johtoryhmä ei ole samaa mieltä työntekijöiden kanssa siitä, että nuorisotyön arvostus olisi huonoa. Johtoryhmän mielestä arvostus on koko ajan ollut nousussa. Arvostus ei kuitenkaan ehkä ole siinä tasolla, millä sen tulisi olla. Kehitettävää on tällä saralla. Kunnissa on eroja, kuinka nuorisotyön arvostus näyttää kuntaorganisaation sisällä. Yhdellä paikkakunnalla nuorisotyön asema oli pitkään hyvä ja yksiköiden välistä yhteistyötä oli. Organisaatiouudistuksen vuoksi nämä yhteydet katkesivat ja he tunsivat, että taannuttiin vanhaan. Talouden niukkuus on myös näkynyt yhteistyön tekemisen vähyydessä. Yksiköiden toiminta kääntyi sisäänpäin turvaten omia määrärahoja. Haastattelussa nousi esiin kuntien hallintotavat. Joissakin kunnissa pieni ryhmä tekee päätöksiä, eikä alemman tason työntekijöitä kuulla päätöksissä. Aikaisemmin keskusteluihin on päässyt mukaan helpommin ja näin on voinut viedä nuorten asioita eteenpäin. Hidas ja jäykkä päätöksenteko tuo haasteita kuntaorganisaation sisäisestikin. Varsinkin pienemmillä paikkakunnilla johtaminen henkilöityy. Jos on tuttu ylemmän tahon virkamiesten kanssa, niin oman toimialan asioiden vieminen eteenpäin on helpompaa. Tulevaisuudessa saattaa arvostus nousta, jos sivistyspal-

velut hoitavat asian hyvin. Sote-uudistuksen jälkeen sivistyspalvelut on suurin toimija kunnassa, ja siinä nuorisotyö on mukana.

”Ihmiset vaan vetäytyy sinne, puolustaa omaansa. Kun taas itse aattelee, että pitäisi lähteä yhteiseen tekemiseen, ja käyttää ne vähäiset varat mahdollisimman hyvin hyödyksi ja tehdä yhteisiä keskusteluja siitä, mitä me tarvitaan. Jos puhutaan lapsista ja nuorista laajemmalla tasolla” (Johtoryhmän jäsen 3)

Johtoryhmän mielestä osallisuuteen ei siinä tarvitse lisää resursseja. Se on työ- ja toimintatapa. Arvo, joka nostetaan ja sen mukaan luodaan toimintatapoja sen toteuttamiseen. Osallisuuden kehittämisessä pitäisi palata sen peruskysymyksen äärelle, että mitä nuoret oikeasti haluavat? Aikuiset monimutkaistavat asioita liikaa ja usein nuorille riittää aika pienet asiat. Sähköinen vaikuttaminen voi olla hyvä apuväline nuorten vaikuttamiseen. Pitäisi kuitenkin muistaa, että ei luoda mitään keinotekoisia järjestelmiä vaan liikutaan siinä ympäristössä, missä nuoret jo valmiiksi ovat. Nopeaan ja yksinkertaiseen mielipiteen ilmaisuun sovellus voisi toimia.

7 KUINKA YHDENVERTAINEN OSALLISUUS TOTEUTUU

Haastatteluiden tulokset toivat itselleni hieman ristiriitaisen olon. On selvää, että nuorille pitää saada lisää tietoa vaikuttamisen mahdollisuuksista. Aineisto nostatti kysymyksen, että onko osallisuuden kehittäminen ylhäältä tulevaa käskyttämistä, joka ei kohtaa arjessa ihmisiä? Osallistuminen ja osallisuuden kokeminen eivät voi olla ylhäältäpäin mallinnettavia. On tärkeää rakentaa osallisuus yhdessä niiden ihmisten kanssa, joita tilanteet ja asiat koskevat. Tulee selvittää, mikä ihmiselle on itselleen osallisuutta ja minkälainen osallistuminen on hänelle mieleisintä. (Nivala ym. 2013, 17.)

Oletus syrjemmässä asuvien nuorten osallisuuden eriarvoisuudesta ei noussut esiin niin vahvasti kuin oletin. Nuorten mielestä asutuskeskuksien ulkopuolella asuvilla nuorilla on hyvin samanlaiset mahdollisuudet osallistua. Nuorisohjaajat ja johtoryhmä olivat hieman enemmän sitä mieltä, että tällaiset nuoret

ovat eri asemassa. Olen sitä mieltä, että syrjemmässä asuvat nuoret saattavat kokea arjen osallisuuden tunteita oletettua enemmän. Itse maaseudulla asuneena tunnistan yhteisöllisyyden kautta saaneeni osallisuuden tunteita. Syrjäkylänuorista tehdyn tutkimuksen mukaan syrjäkylässä asuminen ei aiheuta osallistumisen ja osallisuuden heikkenemistä. Osallistuminen vaatii järjestelyjä. Tässä tutkimuksessa syrjäkylänuoria kuvailtiin pärjääviksi, osaaviksi ja tekeviksi nuoriksi. Jos on tahtoa tehdä jotain, löytyy siihen aina keino. Saatujen tuloksien pohjalta en koe, että Tampereen kaupunkiseudun syrjillä asuvien nuorten yhdenvertaisen osallisuuden tilasta tulisi olla erityisen huolissaan. (Tuuvahongisto, Pöysä & Armila 2016, 21.)

7.1 BIKVA-mallin neljäsvaihe: poliittiset päätöksentekijät

BIKVA-mallin mukaan johtajien ryhmähaastattelun jälkeen olisi ollut poliittisten päätöksentekijöiden haastatteluvuoro. Tässä työssä tämä vaihe jäi konkreettisesti toteuttamatta, mutta esitän, että tämän kehitystyön tulokset viedään päätöksentekijöille tiedoksi jokaisessa Tampereen kaupunkiseudun kunnassa. Mielestäni kehitystyön tuloksien käsittely esimerkiksi kuntien sivistyslautakunnissa olisi tarkoituksenmukaista. Jotta koko Tampereen kaupunkiseudulla pystyttäisiin luomaan yhteiset raamit kehittämiselle, olisi hyvä saada kaikista kunnista edustajat yhteisen pöydän ääreen. Näin kehittämistyön tuloksia ja toimenpideehtoja voitaisiin parhaiten käsitellä ja aloittaa tarvittavat toimenpiteet niiden toteuttamiseen.

On erityisen tärkeää, että poliittiset päätöksentekijät keskustelevat nuorten osallisuuden tilasta kaupunkiseudulla. Heidän käsissään on päättää, mitä käytänteitä ja millä tavalla niitä ryhdytään kehittämään. Päätöksentekijöillä on valta luoda se tahtotila, missä nuorten yhdenvertaista osallisuuden toteutumista lähdetään aktiivisesti kehittämään. Osallisuutta tukevien rakenteiden kehittämisen tahtotila tulee lähteä ylhäältä alaspäin. Nuorisotyössä osallisuutta on kehitetty jo ja nähty, missä on parannettavaa. Nämä ajatukset ovat jääneet tälle niin sanotulle pohjatasolle, eikä niitä ole saatu kuuluviin ylemmällä, päättävällä taholla. Kun tahtotila yhdenvertaisen osallisuuden kehittämiselle on saatu ylemmälle

taholle, on toteuttavilla tahoilla paremmat mahdollisuudet kehittää osallisuutta. Tärkeintä olisi, että päätöksentekijät ovat tietoisia yhdenvertaisen osallisuuden haasteista. Näiden haasteiden ylittämiseen on tietoa ja osaamista kuntien omassa organisaatiossa jo olemassa. Näitä vahvuuksia tulisi hyödyntää.

7.2 Vaikuttamismahdollisuuksista tiedottaminen

Usein nuoret eivät tiedä edes, että heillä on oikeasti mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Miten voi kertoa oman mielipiteensä, jos he eivät ole tietoisia, miten sen tehdä niin, että joku sen kuulisi? Jos nuorilla on tieto oikeudesta vaikuttaa, eivät he silti välttämättä tiedä konkreettisia välineitä mielipiteensä kertomiseen. Nuorille pitää antaa käyttöön vaikuttamisen välineitä, jotka ovat heille sopivia ja luontaisia.

Nuorille pitää saada tieto, miten he voivat osallistaa itsensä esimerkiksi kuntien palveluiden suunnittelussa. Kun nuoret ovat tietoisia vaikuttamisen mahdollisuuksista, pitää heidät ottaa mukana palveluprosessien suunnitteluun. Palveluprosessit pitäisi suunnitella aina käyttäjälähtöisesti, eikä järjestelmä- tai tuotantolähtöisesti. Palvelujen tuottaminen ja innovaatiot edellyttävät kumppanuuksia. Julkisen toimijan tulisi pystyä rakentamaan prosesseja, joissa tuodaan yhteen kuntalaiset, palvelujen käyttäjät ja asiakkaat. (Rannisto 2015, 79.)

Sähköisen vaikuttamisen mahdollisuudet ovat tämän kehittämistyön perusteella aika huonoja. Nuoret eivät nähneet varta vasten vaikuttamiseen kehitetyn sovelluksen nousevan suosituksi. Myös työntekijät ja johtoryhmän jäsenet eivät nostaneet sähköisen vaikuttamisen mahdollisuuksia kovin korkealle. Sovellus voisi toimia jonkun muun palvelun yhteydessä, mutta en usko sillä olevan suurta merkitystä itsenäisenä palveluna. Nuorisotilojen yhteydessä sovellus voisi toimia hyvin arjen osallisuuden toteuttamisessa. Itsenäisenä palveluna sovellus vaatii kuitenkin paljon resursseja. Sitä pitäisi jatkuvasti käyttää ja kehittää. Minun mielestäni sovellus pitäisi kehittää sellaiseksi, että se tulisi laajasti nuorten käyttöön. Vaatii todella paljon työtä ja erityisesti markkinointia, että sovellus tulisi suosituksi ja sillä olisi suuri käyttäjäkunta. Sovellusta on turha tehdä, jos sitä

nuoret eivät käytä. Tulee muistaa, että internetpohjaisia vaikuttamissivustoja on jo tehty, eikä niiden tunnettavuus ole vielääkään kovin suurta.

7.3 Kouluysteistyön vakiinnuttaminen

Kaikista haastatteluaineistoista nousi esiin koulun merkitys nuorten osallisuudessa. Nuorille koulu on merkittävä osa heidän elämäänsä. Koulussa tapahtuva osallisuus on pääasiassa koulun asioihin vaikuttamista. Nuori saa kuitenkin siellä useimmiten kuulluksi tulemisen tunteen. Monilla opettajilla on hyvät suhteet oppilaisiin. Nuoret luottavat siihen, että opettajat ovat kiinnostuneita heistä ja heidän mielipiteistään. Tuttujen aikuisten merkitys nuorten osallisuuden tunteesta on merkittävä.

Mielestäni olisi erittäin tärkeää, että nuorisopalvelut ja koulut tekisivät entistä enemmän yhteistyötä. Nuorten osallisuuden pitäisi olla läsnä koko ajan, ei pelkästään koulussa tai vapaa-ajalla. Yhdistämällä näiden kahden yksikön tarjoamat mahdollisuudet, saadaan nuorten osallisuudelle järeämpää pohjaa. Koulujen tekemä osallisuustyö on merkittävää. Se on osa nuorten kasvua kohti osallistuvaksi yksilöksi osana yhteiskuntaa. Nuorisotyöllä on pitkäaikainen tietotaito arjen osallisuuden takaamisessa. Kummallakaan taholla ei saa olla päävastuu nuorten osallisuudesta. Kumpaankaan työ ei ole toiselta pois vaan niiden tulisi luontevasti täydentää toista. Päämäärä kuitenkin on yhteinen.

Nuorisotyön ja koulujen välisen yhteistyön pitäisi rakentua niin, ettei se ole henkilösidonnaista. On ikävää, että yhteistyötä ei voida tehdä huonojen henkilökehioiden vuoksi. Yhteistyön tekemisen tulisi olla molemmille osapuolille mieluisaa, vaikka määräys yhteistyön tekemiseen tulisikin johtotasolta. Päämäärien asettaminen tuo yhteistyölle raamit, jotka helpottavat työskentelyä.

Peruskoulun opetussuunnitelmassa osallisuus on nostettu tärkeäksi osaksi koulun arkea:

Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Osallisuutta edistävä, ihmisoikeuksia toteuttava ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvulle aktiivisiksi kansalaisiksi. He saavat kokemuksia

kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäsenenä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa yhden tärkeän väylän oppilaiden osallistumiselle. Muut toimintamuodot kuten tukioppilas- ja kummitoiminta, vapaaehtoistyö tai erilaiset kestävän kehityksen toiminnat täydentävät sitä. Samalla ne vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko kouluyhteisössä. Yhteistyö eri hallinnonalojen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. (Opetushallitus 2016, 28.)

Opetussuunnitelmaan on laadittu mielestäni erinomainen perusta osallisuuden ja demokratiakasvatuksen tukemiseen. Yhteistyö eri tahojen kanssa on nähty näitä tavoitteita tukeväksi. En kuitenkaan koe, että tämä toteutuisi joka koulussa. Nuorisotyöntekijöiden haastattelusta noussut ajatus käytännön tekemisen kautta tehdyistä kursseista sopisi hyvin opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelman mukaan pitää huolehtia siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden omat mielipiteet ovat tärkeitä. (Opetushallitus 2016, 35.) Avaamalla ovet niin nuorisotyön kuin koulun piiristä voidaan luoda nuorille sellaista osallisuuden tunnetta, joka ei tarkoita kyselyiden täyttöä. Arjen osallisuuden tunne voi olla iso kokemus nuorelle, joka ei saa niin sanotusti perinteisin menetelmin tehdystä vaikuttamisesta mitään irti. Opetussuunnitelmaan on kirjattu, että kunnan muut osallisuutta tukevat rakenteet ja toimintatavat tarjoavat tilaisuuksia harjoitella demokratiataitoja käytännössä. Keskusteluun tulisi nostaa, kuinka yhteistyöllä saisimme taattua yhdenvertaisen osallisuuden kokemuksia yhä laajemmalle joukolle nuoria. (Opetushallitus 2016, 35.)

7.4 Kohti nopeampaa reagointia

Nuorten elämä on nopeatempoista ja pinnalla olevat asiat vaihtuvat tiheään. Kuten aineiston analyysissä totesin, tarve mahdollistaa nuorten ideat nopealla aikataululla on ilmeinen. Kunnan hidasta päätöksentekoa tuskaillaan yleisesti paljon. Yksinkertaisen asian toteuttamiseen tarvitaan monta eri vaihetta. Kunnan byrokraattisuus saattaa olla yksi este nuorten osallisuuden toteutumiseen. Siihen tarvitaan muutos.

Avaamalla tiukkoja hallintosääntöjä voitaisiin saada asioita nopeammin tehtyä. Näin ehdotuksen tehneet nuoret pääsisivät oikeasti näkemään, että heidän mielipidettään on kuultu ja asia on toteutettu. Aina nuorten ehdottamat asiat eivät edes ole hirveän isoja asioita, jotka vaatisivat kuukausien valmistelun. Silti tällaiset pienetkin ehdotukset saattavat jäädä niin sanotusti byrokratian rattaisiin. Monesti hyvin pieniltä tuntuvien toiveiden toteutuminen tuo nuorelle tunteen kuulluksi tulemisesta. Nuorelle on tärkeää, että hänen mielipidettään arvostetaan. Rahallisesti pienen toiveen toteuttamiseen ei saisi kulua pitkää aikaa sen takia, että se pitää viedä kunnan kaikkien päätöksentekoprosessien läpi.

Mielestäni kuntien hallintoon tulisi saada käytäntö, jossa nuorten osallisuudelle ja yhtä lailla muutenkin kuntalaisosallisuudelle luotaisiin sujuvampi ja nopeampi väylä toteutumiseen. Osallistuva budjetointi voisi olla tässä apuna. Osallistuvaa budjetointia on tehty Tampereella Oma Tesoma-hankkeessa ja Helsingissä Nuorisoasiainkeskuksen toteuttamana. Oma Tesoma-hankkeessa kuntalaiset pääsivät vaikuttamaan Tesomajärven ympäristön kehittämiseen. He pääsivät osallistumaan kehittämissuunnitelman laatimiseen ja päätöksentekoon eri työpajojen muodossa. Helsingissä osallistuvaa budjetointia on tehty vuodesta 2013 lähtien. Kyseessä on RuutiBudjetin nimellä kulkeva osallistuvan budjetoinnin malli, jolla nuoret ovat mukana vaikuttamassa oman asuinalueeseensa. RuutiBudjettia tehdään yhteistyössä koulujen kanssa tapahtumien muodossa. Näissä tilaisuuksissa nuorilta kerätään ideoita ja kokemuksia alueesta erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä. Mallin mukaan tapahtuman tuloksia jatkokehitetään pienemmän nuorten porukan kanssa ratkaisuehdotuksiksi. Ehdotukset jakautuvat nuorisoasiainkeskuksen toimintaan liittyviin toimenpiteisiin sekä aloittein edistettäviin. Nuorisoasiainkeskuksen toimintaan liittyville tai sen tehtävissä oleville ratkaisuehdotuksille lasketaan hinta ja tarvittava työmäärä. Ehdotukset ja aloitteet menevät kouluihin laajan joukon äänestettäväksi. Sen jälkeen nuorista ja nuorisotyöntekijöistä koostuva neuvottelukunta tekee vielä lopullisen päätöksen äänestystuloksen perusteella. (Oma Tesoma-hanke, Tampereen kaupunki 2018; Laitio 2016.)

Päätöksistä tiedottamista tulisi kehittää avoimemmaksi. Vaikka nuorten mielipiteitä olisi kuultu päätöksenteossa, ei sitä tuoda välttämättä esille. Varsinkin, jos

nuorten esittämä asia ei ole mennyt läpi päättävässä elimessä. Tämä saa nuoret tuntemaan, ettei heitä ole kuultu asiassa yhtään. Nuorilla saattaa olla se tunne, ettei heitä kuulla, jos heidän asiansa ei toteudu. Syyt ja perustelut päätöksille tulisi antaa, oli päätös sitten myönteinen tai kielteinen. Kun nuoret ymmärtävät päätöksenteon prosessia paremmin, he saavat kuulluksi tulemisen tunteita.

7.5 Yhdenvertainen osallisuus yhteiseksi arvoksi

Yhdenvertaisen osallisuuden edellytyksenä on, että sille on yhteinen tahtotila. Päättäjätasolta lähtien on oltava halukkuus viedä asiaa eteenpäin. Osallisuuden tulisi olla kuntien eri yksiköissä sisäänrakennettuna niin, että kuntalaisten mielihyvän huomioiminen olisi normaali käytäntö. Nuorisotyö on mielestäni merkittävä suunnannäyttävä osallisuuden hyödyntämisessä. Nuorisotyön ajatusmaailma osallisuudesta on se, mitä täytyisi levittää laajemmin kuntien palvelurakenteisiin.

Osallisuutta tulisi ajatella tavoiteltavana asiana, eikä pakollisena sivutyönä. Osallisuuden avulla pystytään kehittämään kuntia toimivammiksi. Toimivan osallisuuden kautta kunta saa asukasystävällistä imagoa ja sen kautta kuntaan voidaan saada uusia asukkaita. Tätä kautta osallisuus hyödyttää kuntaa. Yhteistyön mahdollistaminen eri tahojen välillä on askel kohti yhdenvertaisen osallisuuden kehittämistä. Resurssien yhdistäminen ja yhteisten toimintatapojen luominen tuo järeämpää pohjaa kehittämiseksi. Eri tahoilla jo tehtävä työ osallisuuden kehittämisessä tulee tuoda paremmin esille. Näin muut tahot voivat oppia muilta ja päällekkäisiä toimia saadaan rajattua.

Näkisin hyvänä vaihtoehtona, että kunnat mieltisivät osallisuuskoordinaattorin toimen perustamista. Osallisuuskoordinaattoreita on jo ennestään nuorisopalveluilla edistämässä nuorten osallisuutta. Mielestäni olisi hyvä, että osallisuus nähtäisiin myös laajemmassa mittakaavassa. Se että täysi-ikäisten kuntalaisten osallisuutta kehitetään, auttaa myös nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin. Osallisuus tulee nähdä kokonaisena, eikä vain eri ryhmien erillisenä osallistamisena. Varkauden kaupungissa osallisuuskoordinaattorin tehtävänä on rakentaa toimivia yhteyksiä asukkaiden ja kaupungin välille sekä innostaa asukkaat entistä

tiivimmin mukaan elinvoimaisen kaupungin kehityksen saavuttamiseksi. Mikkelin kaupungissa vastaavaan toimeen haettiin työntekijää. Mikkelissä työtehtäviin määriteltiin seuraavaa: Osallisuuskordinaattori osallistuu osallisuuden ja vaikuttavuuden tavoitteiden laatimiseen, toteutukseen, seurantaan, arviointiin ja erilaisten toimintamallien kehittämiseen sekä palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja palvelumuotoiluun. Tehtävään sisältyy aluejohtokuntien ja palvelualueiden yhteyshenkilönä sekä aluejohtokuntien valmisteluryhmien sihteerinä toimiminen. (Varkauden kaupunki 2018; Mikkelin kaupunki 2018.)

7.6 Tarpeen tunnistaminen

Tutkimukseni mukaan suurin osa nuorista ei koe tarvetta vaikuttaa. Miksi meidän täytyy väkisin yrittää osallistaa heitä, jos nuoret eivät koe siihen tarvetta? Onko osallisuuden käsitteestä tullut niin trendikäs, että sitä yritetään levittää ajattelematta sen toimivuutta, saati tarvetta sille. Vai pitääkö meidän olla huolissaan siitä, etteivät nuoret näe tarvetta vaikuttaa? Onko meillä käsissämme sukupolvi, jolle kaikki käy, kunhan ei itse tarvitse sitä tehdä?

On positiivista, että suurin osa nuorista kokivat heidän elämänsä olevan kokonaisuudessaan niin hyvällä mallilla, etteivät koe tarvetta muutokselle. Tämä tulos on yhteneväisessä linjassa valtioneuvoston tekemän tutkimuksen kanssa. Sen mukaan suomalaiset nuoret ovat melko tyytyväisiä elämäänsä, sillä lähes yhdeksän nuorta kymmenestä (84–92 %) kertoo olevansa elämäänsä tyytyväinen. Suomalaiset pojat (91–92 %) kokevat olevansa tyttöjä (84–89 %) useammin tyytyväisiä elämäänsä. (Joronen & Kanste & Halme & Perälä & Pelkonen 2018, 19.)

Tyytyväisyys ei tarkoita sitä, että nuorilla ei olisi jossain vaiheessa tarvetta vaikuttaa. Pitää kuitenkin muistaa, että tyytyväisille nuorille on hankalampi niin sanotusti myydä osallisuutta. Miksi he olisivat kiinnostuneita vaikuttamisesta, kun heillä ei ole mitään, mihin pitäisi vaikuttaa? Tyytyväisyys voi johtaa siihen, että lopulta tyytyvät siihen, mitä on. Tilanne ei ole välttämättä enää täysin tyydyttävä, mutta he eivät osaa toimia saadakseen muutosta. Mielestäni tyytyväisyyden tunne ei saa poistaa vaikuttamisen halua. Nuorille olisi tärkeää opettaa, että

vaikkei tällä hetkellä ole muutettavia asioita, on silti osattava ilmaista mielipiteensä, kun sen aika on. Taidot ja tiedot osallisuudesta tulisi olla jokaisella nuorella. Se nuoren oma valinta, haluaako niitä käyttää vai ei.

Osallisuuden tarpeen tunnistamiseen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota. Meidän tulee luopua siitä ajatuksesta, että meidän tulisi osallistaa kaikki nuoret. Osallisuus ei ole silloin aitoa osallisuutta, jos nuori joutuu siihen pakotettuna. Tulisi muistaa, että osallisuus tarkoittaa monelle eri asioita. Joku nuori kokee tulleeksi kuulluksi, kun saa päättää koulussa kahviautomaatin valikoimasta ja toinen nuori on innoissaan nuorisovaltuuston kautta toimimisesta. Kolmas nuori kokee osallisuutta olemalla kansalaisjärjestön toiminnassa mukana. Osallisuuden eri muodot ja tasot tulee hyväksyä. Tärkeintä on nuoren oma kokemus osallisuudesta. Meidän tehtävänä on tehdä osallisuudesta helposti lähestyttävää ja mielekästä, jotta nuoret siitä kiinnostuvat. Nuoret saa sen jälkeen itse päättää, tarttuvatko he siihen vai ei.

Myös täysi-ikäisten vaikuttamisen halu on laskussa. Äänestysaktiivisuus esimerkiksi eduskuntavaaleissa on laskenut jo pidemmän aikaa (Tilastokeskus 2018). Johtoryhmän haastatteluissa ilmeni, ettei kuntaisten kuulemistilaisuuksiin tule osallistujia. Osallistuminen ja vaikuttaminen ei vedä siis aikuisiakaan. Ei tule olla huolestunut pelkästään nuorten osallisuudesta vaan yleensäkin kaikkien laskeneesta kiinnostuksesta osallisuuteen. Vai johtuuko tämä siitä, että myös aikuiset kokevat olevansa nykyiseen tyytyväisiä, ja siksi eivät vaikuta? Jotta osallisuus toimii tulevaisuudessa, on tärkeää tehdä työt nyt oikein. Nuorten kanssa tehtävä työ luo pohjaa tulevaisuuden vaikuttamiselle.

7.7 Mitä muutos vaatii?

Organisaatioiden kehittämisessä on välttämätöntä, että toiminnalliset taidot ja ajattelutavat muuttuvat siten, että osataan käyttää myös epävarman informaatioympäristön vaatimia tapoja. Osallisuuden kytkeminen omaan toimintakulttuuriin tuottaa epävarmuutta, jos asia ei ole tuttu organisaatiossa. Uskallus heittäytyä vieraille kentälle on kuitenkin hyvä lähtökohta kehittämiselle. Epävarmuuden kohtaamisessa ei ole kyse arvomaailman, asenteiden analyysistä ja niiden

tuottamasta todellisuuden tulkinnasta, vaan tapojen monipuolistamisesta. Yhdenvertaisen osallisuuden vieminen käytännön toimintatapoihin ei varmastikaan luonnistu hetkessä. Epäilykset osallisuuden merkityksestä ovat suuria. Osallisuuden kehittämistä kohtaan voi kohdistua epäilyksiä sen tarpeellisuudesta. Kaikki epävarmuuden kohtaamisen taidot ovat pohjimmiltaan yksilöllisiä, vaikka yhteiskunnan normit ja organisaation käytännöt asettavat niille reunaehdoja. Sen takia taitojen kohtaamisen kehittäminen voi olla yhteisössä vaikeampaa kuin yksin. Epävarmuus on luonnollinen tila, jonka ymmärtäminen luo pohjan epävarmuuden kohtaamisen taidon oppimiselle. (Venkula 2005, 110–111.)

Muutosprosesseissa on kolme päävaihetta, joista ensimmäinen on muutosvalmiuden luominen, ”sulattaminen”. Muutosvalmius vaatii yleensä sekä tiedollisten että asenteellisten valmiuksien samanaikaista kehittämistä. Vaikutusvoimaisissa johdon kehitysprojekteissa laaditaan samaan aikaan strategian sisältöjä ja kehitetään johdon osaamis- ja asennevalmiuksia strategian toteuttamiseksi. Prosessin konkreetein vaihe on muutoksen toteutus, ”muutos”. Vaiheessa siirrytään kohti haluttua päämäärää. Kyse on usein arkisesta strategiatyöstä tai uuden järjestelmän, prosessin tai rakenteen johdattamisesta päivittäiseen käyttöön. Viimeinen vaihe prosessissa on vakiinnuttaminen, ”jäädäyttäminen”. Se merkitsee muutoksen iskostamista organisaation järjestelmiin ja prosesseihin. Jos kyse ei ole teknisistä muutoksista, vakiinnuttamisella yritetään välttämään vanhojen käytäntöjen paluuta. Kehittämistyöni haastavin vaihe tulee olemaan toimintamallin jäädäyttäminen. Toimenpide-ehdotuksien käyttöönoton onnistumista täytyisi arvioida uudelleen jonkin ajan jälkeen. Uskon vakiinnuttamisessa olevan omat haasteensa, jotka liittyvät uuden asian vastarintaan. Toivon, että toimenpide-ehdotuksiin tartutaan rohkeasti ja mietitään avoimesti yhdenvertaisen osallisuuden tulevaisuutta. (Santalainen 2009, 238.)

Muutosprosessi onnistuu, kun sen lähtökohtana on sekä myönteisesti asennoituvia että prosessia kyseenalaistavia henkilöitä. Erityisasemassa prosessin onnistumisessa on muutoksen sisältöä tuleva ja sosiaalisten prosessien fasilitointia taitava muutosagenttien joukko. Nuoriso-ohjaajat ja muut nuorisotyön ammattilaiset ovat äärimmäisen hyviä tässä. Uskon heidän olevan isossa osassa osallisuuden kehittämisessä. Heidän kauttaan viestiä voidaan vahvistaa päätöksentekijöille. Muutosprosessien ohjaus on sosiaalista herkkyyttä edellyttävä

taito. Muutosvoiman kehittämiseksi voi olla hyödyllistä luoda mahdollisista muutosagenteista sisäisiä prosessikonsultteja. Mielestäni olisi tärkeää nimetä Tampereen kaupunkiseudulta henkilöitä, jotka voisivat kehittämistyön tuottamia tuloksia eteenpäin. Uskon, että nuoriso-ohjaajilla on halua yhdenvertaisen osallisuuden kehittämiseen, mutta heidän valtansa ei ulotu kovin pitkälle. Siksi näen esimiesportaan olevan suuressa roolissa. Heillä on valtaa perustella kehittämistyön toimenpide-ehdotuksia päätöksentekijöille. (Santalainen 2009, 240.)

Osallisuuteen voi kiinnittää huomioita sisällyttämällä sitä lakeihin ja asetuksiin. Sen kehittämisessä olennaista on kuitenkin se, millaisia mukana olemisen ja mukaan kuulumisen tunteita saamme sekä miten itse suhtaudumme toisiin ihmisiin. Osallisuus tulee ottaa prosessin lähtökohdaksi eikä tavoitteeksi. Jos tehdään päinvastoin, osallisuus on aina vasta tulossa, ei koskaan tässä ja nyt. (Niivala ym. 2013, 35.)

8 LOPUKSI

Kehittämistyön tekeminen on ollut minulle opettavainen matka. Työtä tehdessä pääsin yhdistämään oman ammatillisen tietoni ja kiinnostukseni tutkimukselliseen toimintaan. Nuoriso-ohjaajana olemisesta on ollut merkittävästi hyötyä tässä prosessissa. Ammatillisen osaamisen kautta pystyin tarkastelemaan aihetta sisältä päin. Reflektoin omaa kokemusta osallisuudesta kehittämistyön edetessä. Oli hienoa huomata, että vieläkin pystyin löytämään uusia puolia osallisuudesta. Nuorten kohtaaminen haastattelutilanteissa on rikastanut minua myös ammatillisesti. Kehittämistyön kautta pääsin tunnistamaan itsessäni tutkijan ja kehittäjän ominaisuuksia. Oma oppimisprosessini sisälsi ennen kaikkea uutta tietoa osallisuudesta ja omista kyvyistäni kehittää toimialaa. Oli hienoa päästä viemään nuorten mielipiteitä eteenpäin ja hieman ravistella osallisuusnäkökulmaa.

Ei riitä, että osallisuus asetetaan eri ohjelmissa ja strategioissa tavoitteeksi. Sitä pitää käytännön tasolla toteuttaa ja kehittää eteenpäin. Pitää varmistaa, että osallisuus todellakin toteutuu eikä ole vain ideaalitalanne paperilla. Yhdenvertai-

sen osallisuuden toteutumiseen vaaditaan tahtoa, taitoa ja kumppanuuksia. Kunnan rakenteisiin tulee sisällyttää ajatus nopeammasta ja helpommasta tavasta vaikuttaa. Hallintorakenteiden tulisi palvella nuoria ja nuorten osallisuutta, eikä olla se este, joka tyrehdyttää osallisuuden. Eri kunnan toimialueiden tulee tehdä yhteistyötä keskenään. Nuorisotyöllä ja koululla olisi toisilleen paljon annettavaa osallisuuden kehittämisessä. Yhteistyön avulla voitaisiin edistää nuorten tietoisuutta vaikuttamismahdollisuuksista ja osallisuudesta. Miten nuoret voivat vaikuttaa, jos he eivät edes tiedä oikeudestaan vaikuttaa? Tai miten he käytännössä voivat niin tehdä?

Kehittämistyö on tehty Tampereen kaupunkiseudun kunnissa, mutta sen tulokset ovat sovellettavissa koko maahan. Tampereen kaupunkiseudun kuntiin kuuluu niin isoja kaupunkeja kuin pieniä maalaiskuntia, joten aineiston yleistettävyys on hyvä. Mielestäni olisi mielenkiintoista tietää, kuinka nuorten yhdenvertainen osallisuus kehittyi jatkossa Tampereen kaupunkiseudun kunnissa. Haluaisin tietää, kuinka poliittiset päätöksentekijät ottavat työn toimenpideehdotukset vastaan ja kuinka niitä aletaan mahdollisesti viemään eteenpäin. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla, kuinka Tampereen kaupunkiseudun poliittiset päättäjät näkevät yhdenvertaisen osallisuuden ja sen kehittämisen tärkeyden. Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla, kuinka nuorten osallisuus on otettu huomioon eri kuntaorganisaatioissa.

Mielestäni on keskeistä pohtia, mistä lähtökohdista nuorten osallisuutta halutaan kehittää. On tärkeää tiedostaa, että kaikki eivät halua vaikuttaa tai eivät ole osallisuudesta muutenkaan kiinnostuneita. Näille nuorille tulee luoda mahdollisuuksia osallisuuteen, mutta heillä itsellään pitää olla valta päättää, tarttuvatko he siihen vai ei. Osallisuudesta pitää tehdä mahdollisimman houkuttelevaa ja helppoa. Matalan kynnyksen ja arjen osallisuudelle tulee antaa tunnustusta. Mielestäni nuoren osallisuuden tunne on yhtäläisen arvokas, johtui se sitten nuorisovaltuustotoiminnasta tai nuorisotilan seinien maalaamisesta. Kukaan muu kuin nuori itse ei saa määritellä, mikä on nuorelle arvokasta ja merkittävää. Meidän kaikkien toimijoiden tulee olla auttaa nuorta sanoittamaan tarpeensa ja tukea häntä sen tavoittelussa. Mielestäni tässä piilee nuorten yhdenvertaisen osallisuuden ydin.

LÄHTEET

- Ahtela, Karoliina & Bruun, Niklas & Koskinen, Pirkko K. & Nummijärvi, Anja & Saloheimo, Jorma 2006. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Helsinki: Talentum.
- Alakoski, Tiina 2017. Nuorten aktiivisuuden lisääminen. Teoksessa Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyöohjelma 2017–2020. Tampere.
- Arstein, Sherry R. 196. A Ladder Of Citizen Participation. Journal of the American Planning Association, 35: 4, 216 — 224. Viitattu 20.4.2018. <http://www.participatorymethods.org/sites/participatorymethods.org/files/Arnstein%20ladder%201969.pdf>.
- Aula, Maria Kaisa; Juurikkala, Virva; Kalmari, Hanne; Kaukonen, Päivi; Lavikainen, Marjo & Pelkonen, Marjaana 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2016:29 Viitattu 20.4.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3813-7>.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus, 27-44.
- European Commission. Participation in civil society. Viitattu 26.4.2018. https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/civil-society_en.
- European Union Work Plan for Youth for 2016-2018, 2015/C 417/01. Viitattu 26.4.2018. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A42015Y1215\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A42015Y1215(01)).
- Giroux, Henry A. & McLaren, Peter 2001. Radikaali pedagogiikka kulttuuripolitiikkana. Teoksessa Aittola, Tapio & Suoranta, Juha (toim.) Kriittinen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Gretschel, Anu 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hart, Roger 1992. Children's participation: From tokenism to citizenship. Viitattu 20.4.2018. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen. Tampere: Juvenes.
- Isokorpi, Tia 2014. Kohtaamisen taidot – ihminen ihmiselle, kiireettömästi ja ammatillisesti Näkökulmia nuorten kanssa toimivien työntekijöiden osaamis- ja koulutustarpeisiin. Viitattu 20.4.2018. <http://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/TiaIsokorpi-Kohtaamisentaidot.pdf>.
- Joronen, Katja & Kanste, Outi & Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena & Pelkonen, Marjaana 2018. Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävien palvelujen integraatiota tukevat toimet eri maissa. Valtio-

- neuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 35/2018. Viitattu 15.4.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-540-2>.
- Kallio, Kirsi Pauliina & Bäcklund, Pia 2012. Oletettu alueellisuus, kuviteltu osallisuus – tilalliset sidokset julkishallinnon lapsi- ja nuorisopoliittisessa retorikassa. Tampereen Yliopisto. Terra 123: 4, 245–258. Viitattu 23.4.2018. http://www.uta.fi/jkk/yhteystiedot/hallintotiede/kallio_kirsi/publications/Terra_Kallio_Backlund_2012.pdf.
- Kallio, Kirsi Pauliina & Stenvall, Elina & Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisyn välineenä. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 69-87.
- Kalliomaa, Johanna & Uusitalo, Kirsi 2017. Nuorten osallistuminen järjestöissä Helsinki: Valtion Nuorisoneuvosto & Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Viitattu 23.4.2018. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/6176>.
- Kananen, Jorma 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät & Saari, Milja 2012. Tasa-arvosta ja sen lukemisesta toisin. Teoksessa Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät & Saari, Milja (toim.) 2012 Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus, 7-27.
- Kiilakoski, Tomi 2007. Kasvu moneen suuntaan – Kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kiviniemi, Kari 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 74-88.
- Krogstrup, Hanne Kathrine 2004. Asiakaslähtöinen arviointi. Bikva-malli. Helsinki: Stakes. Viitattu 12.1.2017. <http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/75625/bikva.pdf?sequence=1>.
- Kuntalaki 410/2015. Viitattu 20.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>.
- Kuntaliitto 2017. Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa. Viitattu 15.4.2018. http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3356.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laine, Timo 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 29-51.
- Laitio, Tommi 2016. Osallistuva budjetointi parantaa kaupunkia. Viitattu 26.4.2018. <http://tommilaitio.munstadi.fi/2016/01/26/osallistuva-budjetointi-parantaa-kaupunkia/>.
- Lastensuojelulaki 2017/417. Viitattu 30.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

- Mikkelin kaupunki 2018. Viitattu 9.3.2018.
<https://www.mikkeli.fi/uutiset/mikkelin-kaupunki-hakee-osallisuuskoordinaattoria>.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2015. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusseura ja Valtion nuorisosiain neuvottelukunta.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakausikirja 2013, vol. 14. 9-41. Viitattu 23.4.2018.
<http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyy%C3%A4nen2013.pdf>.
- Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 20.4.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285#Pidp450580672>.
- Oikeusministeriö. Yhdenvertaisuuslaki esite. Viitattu 27.3.2018.
<http://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Yhdenvertaisuuslakiesite-suomi/4ad18af0-d293-4ea8-bf36-9ddfcbf6d2b/Yhdenvertaisuuslakiesite-suomi.pdf>.
- Oma Tesoma-hanke, Tampereen kaupunki 2018. Osallistuva budjetointi. Viitattu 26.4.2018. <http://omatesoma.fi/osallistuva-budjetointi/>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma. Viitattu 20.4.2018.
<http://minedu.fi/documents/1410845/4274093/VANUPO+FI+2017+final.pdf/92502e8e-0cd0-40f0-b097-5ef39e1d529f/VANUPO+FI+2017+final.pdf.pdf>.
- Opetushallitus 2016. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Viitattu 27.3.2018.
http://oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Peltola, Marja & Moisio, Jenni 2017. Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto 2016. Lapset ja nuoret Pohjolassa – Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnollinen strategia 2016-2022. Viitattu 20.4.2018. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:972283/FULLTEXT01.pdf>.
- Rannisto, Pasi-Heikki (toim.) 2015. Syytön, sankari vai konna? Tampereen toimintamallin arviointi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari 2015. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus, 180-190.
- Santalainen, Timo 2009. Strateginen ajattelu & toiminta. Helsinki: Talentum.
- Suomen nuorisovaltuustojen liitto ry. Viitattu 20.4.2018.
<http://www.nuva.fi/nuorisovaltuustot-suomessa/>.
- Suoranta, Juha & Ryyänen, Sanna 2014. Taisteleva tutkimus. Helsinki: Into Kustannus Oy.

- Tampereen kaupunki 2018. Tampere suunnittelee ja rakentaa 2018. Tampere: Grano Oy.
- Tampereen kaupunki. Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyöohjelma. Viitattu 5.3.2018. <http://www.nuortentampere.fi/seudullinentyo/>.
- Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016. Viitattu 8.3.2017. https://lempaala-fi.aldone.fi/site/assets/files/18270/kaupunkiseudun_yhteisraportti_2016.pdf.
- Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyöohjelma 2017–2020. Tampere.
- Tilastokeskus 2018. Viitattu 9.4.2018. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaalit.html#presidentinvaalit2018.
- Toikko, Timo & Rantanene, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Turja, Leena 2010. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa Turja, Leena & Fonsén, Elina. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry., 30–47. Viitattu 23.4.2018. <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>.
- Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi 2016. Syrjäkylien unohdetut kuntalaiset? Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 99. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. Viitattu 23.4.2018. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2016/10/Syri%C3%A4kylien-nuoret-unohdetut-kuntalaiset.pdf>.
- Varkauden kaupunki 2018. Viitattu 9.4.2018. <http://www.varkaus.fi/blogit/osallisuuskoordinaattori-vuokko-jaakkola/varkauden-kaupungin-osallisuuskoordinaattori>.
- Venkula, Jaana 2005. Epävarmuudesta ja varmuudesta. Helsinki: Kirjapaja.
- Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, Pekka & Suoheimo, Maria & Lamminmäki, Sara & Ahonen, Päivi & Suokas, Markku. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen. Tekes. Viitattu 12.1.2017. <https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 13.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325#Pidp451073600>.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Viitattu 26.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.

LIITTEET

Liite 1 Haastattelukirje

Hei!

Teen opinnäytetyötä Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Yhteisöpedagogi YAMK-koulutusohjelmassa. Opinnäytetyöni aiheena on nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittäminen Tampereen kaupunkiseudun kunnissa. Työn tilaajana toimii Tampereen kaupunkiseudun kunnat (Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti, Ylöjärvi).

Opinnäytetyötä varten haastatellaan nuoria ja nuorisotyöntekijöitä. Toivoisin, että kunnastanne saataisiin kaksi 15-18-vuotiasta nuorta haastatteluihin. Haastateltavien nuorten tulisi olla sellaisia nuoria, joilla ei ole kokemusta edustuksellisesta osallisuudesta (nuorisovaltuusto tai oppilaskuntatoiminta). Nuoren kanssa olisi hyvä ennen haastattelua keskustella osallisuuden ja yhdenvertaisuuden käsitteistä. Nämä toki käydään läpi myös haastattelutilanteessa.

Haastattelut tehdään yksilöhaastatteluina kyseessä olevalla paikkakunnalla. Haastattelut voidaan esimerkiksi pitää koululla tai nuorisotilalla. Haastattelusta tehdään rento ja keskustelunomainen tilanne. Haastattelusta saatu aineisto muutetaan niin, ettei haastateltavia voi siitä tunnistaa. Jokainen haastattelu nauhoitetaan, mutta tallenteet tuhoetaan kirjaamisen jälkeen.

Maanantai, tiistai tai keskiviikkopäivät sopivat minulle aamupäivisin haastatteluajankohdiksi. Iltapäivä- ja ilta-ajat toivon sovittaviksi torstai, perjantai tai viikonloppupäiviksi. Muistakin ajankohdista voidaan tietenkin neuvotella. Toivoisin, että haastatteluajankohdat voitaisiin sopia mahdollisimman pian. Tarkoituksena on saada haastattelut tehtyä ennen kesäkuuta.

Toivoisin, että kunnastanne saataisiin myös nuorisotyöntekijöiden näkemys aiheeseen. Nuorisotyöntekijöiden haastattelut toteutetaan ryhmähaastatteluna Tampereella. Haastattelussa hyödynnetään nuorten toimia ajatuksia osallisuudesta. Haastattelu kestää enimmillään kaksi tuntia. Ehdotan tälle kahta eri ajankohtaa, josta valitaan mahdollisimman monelle sopiva: 10.5. klo 12-14 tai 22.5. klo 12-14.

Otathan minuun yhteyttä sähköpostitse, niin voimme sopia nuorten haastatteluiden ajankohdat ja nuorisotyöntekijöiden haastattelun päivämäärän.

Ystävällisin terveisin
Johanna Ala-Pappila
Yhteisöpedagogi YAMK-opiskelija
johanna.ala-pappila@humak.edu

Liite 2 Haastattelukysymyksiä nuorille

1. Onko sinulla ollut joskus tilanne, jossa olisit halunnut vaikuttaa johonkin sinua koskevaan asiaan?
 - Millainen se tilanne oli?
 - Vaikutitko asiaan, miten?
 - Miten koit onnistuneesi vaikuttamisessa?
 - Miksi koit onnistuneesi/epäonnistuneesi tms?
2. Miten koet, että pystyt vaikuttamaan sinun omiin asioihin omalla kotipaikkakunnallasi?
3. Onko vaikuttaminen helppoa, jos ei niin miksi?
4. Mitä kunnallisia palveluita käytät? (Koulu, kirjasto, liikunta, nuoriso, terveys...)
5. Mitkä olisivat sellaisia tapoja, millä kaikenlaiset nuoret voisivat ilmaista oman mielipiteensä helposti ja luontevasti?
 - mitä mieltä olet sähköisestä vaikuttamisesta?
6. Miten nuoret, jotka asuvat taajamien ulkopuolella voisivat vaikuttaa helposti asioihin?
7. Kuunnellaanko nuoria?
 - Jos ei, niin miksi koet niin?
8. Jos nuori ei ole koulussa, niin miten silloin nuori voi ilmaista mielipiteensä?
9. Kuinka tärkeäksi koet, että pystyt vaikuttamaan omiin asioihin?

Liite 3 Haastattelukysymyksiä nuorisotyöntekijöille

1. Miten te määrittelisitte yhdenvertaisen osallisuuden?
2. Miten määrittelisitte osallisuuden?
3. Miten te näette osallisuuden tilan tällä hetkellä?
4. Miten te ajattelette, että miksi nuoret kokevat, etteivät pysty vaikuttamaan?
5. Miten nuoret, jotka asuvat taajamien ulkopuolella voisivat vaikuttaa helposti asioihin?
6. Miten aikuisia/työntekijöitä/päätäjiä voitaisiin opettaa kuuntelemaan nuoria?
7. Miksi uskotte, että nuoria ei kuunnella?
8. Mitkä olisivat sellaiset tavat, jolla yhdenvertainen osallisuus mahdollistettaisiin?
 - sähköinen?
9. Miten nuorille saataisiin tieto vaikuttamisen mahdollisuuksista?
10. Miten nuorisotyö voi näyttäytyä nuorten kohtaamisen ja osallisuuden asiantuntijoina?

Liite 4 Haastattelukysymyksiä johtoryhmälle

1. Miten te määrittelette yhdenvertaisen osallisuuden käsitteen?
2. Mitkä ovat yhdenvertaisen osallisuuden esteet omissa kunnissanne?
3. Miten te ajattelette, että miksi nuoret kokevat, etteivät pysty vaikuttamaan?
4. Miten nuorille saataisiin tieto vaikuttamisen mahdollisuuksista?
5. Miten yhdenvertainen osallisuus saataisiin mahdollistettua nuorille?
6. Miten nuorisotyölle saataisiin enemmän arvostusta? Nuoriso-ohjaajien arvostus vs. nuorten arvostus?
7. Miten nuorisotyö voi näyttäytyä nuorten kohtaamisen ja osallisuuden asiantuntijoina?
8. Miten moniammatillista yhteistyötä saataisiin kehitettyä palvelemaan nuorten osallisuutta?
9. Näettekö, että tahtotilaan osallisuuden kehittämiseksi olisi muissakin kuntapalvelujen yksiköissä?
10. Nuoret eivät jaksa odottaa hidasta byrokratiaa, heille pitäisi tarjota nopeasti kannustavia päätöksiä. Miten tämä saataisiin toteutettua?
11. Kuinka paljon nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittämiseen olisi tulevaisuudessa resursseja?

Liite 5 Suostumuslomake

TIEDOTE JA SUOSTUMUS HAASTATTELUUN OSALLISTUVALLE

Opinnäytetyön nimi: Kaikille avoin osallisuus. Nuorten yhdenvertaisen osallisuuden kehittäminen Tampereen kaupunkiseudun kunnissa
Opinnäytetyön tekijä: Johanna Ala-Pappila
johanna.ala-pappila@humak.edu

Opinnäytetyön tilaaja: Tampereen kaupunkiseudun kunnat (Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti, Ylöjärvi)
Oppilaitos: Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogin ylempi AMK
Opinnäytetyöohjaaja: Merja Kylmäkoski

Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja hyödyntäminen

Opinnäytetyö on valmis huhtikuussa 2018. Valmis opinnäytetyö tulee ammattikorkeakoulujen yhteiseen opinnäytetyötietokantaan Theseus (www.theseus.fi), mistä se on vapaasti luettavissa. Nuorten haastattelut toteutetaan kevään 2018 aikana. Haastateltavat nuoret ovat 15-18-vuotiaita.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa toimintamalli, jolla kehitetään nuorten yhdenvertaisen osallisuuden saavutettavuutta Tampereen kaupunkiseudun kunnissa.

Haastatteluiden tarkoituksena on selvittää nuorten kokemukset osallisuudesta ja sen puutteista omassa asumisympäristössään. Haastatteluiden pohjalta on tarkoitus tehdä toimintamalli, joka edistää nuorten yhdenvertaista osallisuutta. Haastatteluiden pohjalta on tarkoitus saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten saavutetaan nuorten yhdenvertainen osallisuus?
- Mitkä ovat yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen esteet?
- Miten nuorisotyö voi näyttäytyä nuorten kohtaamisen ja osallisuuden asiantuntijoina?

Tutkimusaineiston käyttötarkoitus, käsittely ja säilyttäminen

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan opinnäytetyössä tavalla, jossa tutkittavia tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa. Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi ja siinä yhteydessä henkilönimet muutetaan peitenimiksi ja haastateltavien nimitiedot hävitetään. Äänitallenteet tuhoetaan, kun haastattelujen kirjaaminen on tarkistettu.

Tutkittavien valinta, haastattelumenetelmät

Seudullisen nuorisotyön koordinaattori ottaa yhteyttä kaupunkiseudun nuorisopalveluihin, jotka tiedustelevat nuorten halukkuutta osallistua haastatteluihin.

Haastatteluun otetaan kaksi nuorta/ kunta. Haastateltavaksi haetaan mukaan 15–18-vuotiasta nuorta, jolla ei ole kokemusta edustuksellisesta osallisuudesta (nuorisovaltuusto- tai oppilaskuntatoiminta).

Haastattelut toteutetaan yksilöllisesti yhden haastattelijan toimesta keskustelunomaisesti. Haastattelupaikka voi olla esimerkiksi koululla tai nuorisotilalla ajankohdasta riippuen.

Tutkittavien oikeudet

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Tutkittavilla on tutkimuksen aikana oikeus kieltäytyä tutkimuksesta ja keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa ilman, että siitä aiheutuu heille mitään seuraamuksia. Tutkimuksen järjestelyt ja tulosten raportointi ovat luottamuksellisia. Tutkimuksesta saatavat tutkittavien henkilökohtaiset tiedot tulevat ainoastaan tutkittavan ja tutkijan käyttöön ja tulokset julkaistaan opinnäytetyössä siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavilla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa.

Tutkittavan (ja alaikäisen tutkittavan huoltajan) suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön, kerättävän tutkimusaineiston käyttöön ja tutkittavien oikeuksiin. Suostun osallistumaan tutkimukseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa. Tutkimustuloksiani ja kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voi tunnistaa.

Päiväys Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys Alaikäisen tutkittavan huoltajan allekirjoitus

Päiväys Tutkijan allekirjoitus